

การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
DEVELOPMENT OF INFORMATION LITERACY MODEL ON HEALTH PROMOTION
FOR ELDERLY IN THAI SOCIETY

พงศ์รัชต์ธวัช

วิวังสุ

อรจิรา

ธรรมไชยางกูร

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
DEVELOPMENT OF INFORMATION LITERACY MODEL ON HEALTH PROMOTION
FOR ELDERLY IN THAI SOCIETY

พงศ์รัชต์รัช

วิวิงสุ

อรจิรา

ธรรมไชยางกูร

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ชื่อเรื่อง : การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ในสังคมไทย
ผู้วิจัย : พงศ์รัชต์ธวัช วิวังสุ และ อรจิรา ธรรมไชยวงกูร
พ.ศ. : 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการพัฒนาการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย 2) พัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย และ 3) วิเคราะห์ปัจจัย/ เงื่อนไขของรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุจำนวน 60 คน โดยเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาแบบทดลองที่ดำเนินการ ทดลองกลุ่มเดียวมีการวัดผลก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ผลการศึกษาสภาพความต้องการได้แนวทางการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยจากองค์ประกอบ 8 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนด พื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม (2) การวิเคราะห์สถานการณ์สำหรับกลุ่มเป้าหมาย (3) การ พิจารณาผลที่พึงประสงค์(4) การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน (5) การสร้างแผนการ เรียนรู้(6) โปรแกรมการปฏิบัติงาน (7) ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร และ (8) การ ประเมินผล 2) ผลการใช้รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยโดยคะแนนเฉลี่ยความรู้เจตคติ และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมของกลุ่มทดลองหลัง เข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 3) ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้ ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมและพัฒนา ผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง

Research : Development of Information Literacy Model on Health Promotion
for Elderly in Thai Society

Researcher : Pongratchadhawat Wiwangsue and Onjira thumchaiyankul

Year : 2018

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to study the need assessment and the concept of Information Literacy development on Health Promotion for Elderly in Thai Society, 2) to develop the pilot of Information Literacy Model on Health Promotion for Elderly in Thai Society, and 3) to study factors and conditions of using the Information Literacy Model on Health Promotion for Elderly in Thai Society. The subjects of this experiment were 60 persons of the elderly. This study based on the Experimental Research One Group Pre-test and Post-test design. The research findings were as follows: 1. the Information Literacy Model on Health Promotion for Elderly in Thai Society from Need Assessment consisted 8 steps were (1) the basic concepts, (2) purposes of the target group, (3) situation, (4) output and value, (5) lesson plan, (6) action plan, (7) resources setting, and (8) evaluation. 2) The results of the implementation of using the pilot of Information Literacy Model on Health Promotion of the experimental group had the scores of the knowledge, attitude, and the behavioral expression in post-test were higher than the scores of pre-tests with statistically significant at level of .05. 3) The factors of using a model related to the continuing of the policy of enhancing the elderly persons.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2561 การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร คณะศิลปศาสตร์ และได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชา สังคม ภายใต้สังกัดทั้งจากกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พงศ์รัชต์วิช วิวังสุ
อรจิรา ธรรมไชยงกูร
นักวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ตอนที่ 1 ผู้สูงอายุและแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ.....	9
ตอนที่ 2 แนวคิดการรู้สารสนเทศ (Information Literacy).....	15
ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ผู้ใหญ่.....	19
ตอนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้.....	28
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย.....	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาผลการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย.....	48
ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย.....	53
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องจากการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้.....	62

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	64
สรุปผลการวิจัย.....	67
อภิปรายผล.....	71
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	74
รายการอ้างอิง.....	75
ประวัตินักวิจัย.....	83

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้อมูลเชิงตัวเลขทางประชากรศาสตร์ของประเทศไทยจากเอกสารประมวลสถิติด้านสังคมของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557) พบว่า สถานการณ์สูงวัยของประชากรไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนมากถึง 10 ล้านคน หรือคิดเป็น 15% ของประชากรทั้งหมด การสูงวัยของประชากรจึงเป็นประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมาก โดยมีคนวัยแรงงานอายุ 15-59 ปี 4.3 คน ต่อผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปหนึ่งคน แต่ในอนาคตปี 2573 หรืออีกเพียงแค่ 16 ปีข้างหน้าเราจะมีคนในวัยแรงงานเพียง 2 คน ต่อผู้สูงอายุ 1 คน เท่านั้น นอกจากนี้รายงานยังได้ระบุข้อมูลที่ น่าสนใจด้วยว่าลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุจะอยู่อาศัยในครอบครัวที่เล็กลงและผู้สูงอายุจะอยู่ตามลำพังคนเดียวเพิ่มมากขึ้นซึ่งสาเหตุก็มาจากขนาดของครัวเรือนไทยได้เล็กลงจากเฉลี่ยประมาณ 5 คนต่อครัวเรือนเมื่อ 30 ปีก่อน เหลือเพียง ครัวเรือนละ 3 คนในปัจจุบัน ดังนั้นสิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ จะมีผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังมากขึ้น โดยในปี 2545 มีผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียว 6% และอยู่ตามลำพังกับคู่สมรส 16% และล่าสุดสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวได้เพิ่มมากขึ้นเป็นเกือบ 9% และอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มขึ้นเป็น 19% ซึ่งผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังกลุ่มนี้น่าจะเป็นเป้าหมายการจัดระบบการดูแลและเฝ้าระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุ 2% อยู่ในสภาวะติดเตียงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากถึง 19% โดยปัญหาสุขภาพหลักของผู้สูงอายุคือการมีข้อจำกัดหรือ มีความยากลำบากในการเคลื่อนไหวร่างกาย 58% รองลงมาคือเรื่องของรายได้เงินหรือ สื่อความหมาย 24% ด้านการมองเห็น 19% ด้านการเรียนรู้ 4% ด้านจิตใจ 3% และ ด้านสติปัญญาอีก 2% นอกจากนี้ ผู้สูงอายุ 41% เป็นโรคความดันโลหิต 18% เป็นโรคเบาหวาน และ 9% เป็นโรคข้อเข่าเสื่อมและเมื่อมีปัญหาภัยพิบัติเกิดขึ้นผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะมีโอกาสจะได้รับอันตรายสูงมากขึ้นเพราะอยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับผู้สูงอายุการดูแลตนเองจะทำได้ยากขึ้นเพราะสภาพร่างกายที่มีโรคประจำตัวและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวด้วย

กรอบการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมในยุคข้อมูลสารสนเทศไร้พรมแดนศาสตร์และวิทยาการแขนงต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากงานวิจัยหลายชิ้นได้เสนอให้รัฐบาลเร่งวางนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อรองรับสังคมสูงอายุ กล่าวคือ การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี อาทิ สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุในการปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ด้วยการให้ข่าวสารความรู้รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี รวมถึงการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ โดยการ

จัดระบบสาธารณสุขให้เอื้อต่อการให้บริการแก่ผู้สูงอายุและสร้างระบบอาสาสมัครที่ได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุเพื่อทำหน้าที่ เฝ้าระวังและดูแลผู้สูงอายุในชุมชน และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี 2564 ซึ่งความจริงแล้วประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี 2548 โดยมีผู้สูงอายุ 10.4% และปี 2564 จะเข้าสู่ “สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์” ตามหลักเกณฑ์ที่ว่า มีจำนวน “ผู้สูงอายุ” หรือผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป มากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ และคาดการณ์ว่าในปี 2574 เราจะเข้าสู่ “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” หรือที่องค์การอนามัยโลกเรียกว่า ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึง มีคนอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ โดยนิยามของคำว่า “ผู้สูงอายุ” (Older person) ขององค์การสหประชาชาติ หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สอดคล้องเช่นเดียวกันกับนิยามผู้สูงอายุของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

การพัฒนาผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งบนพื้นฐานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะให้แก่กลุ่มเป้าหมายของประชากรที่พ้นอายุวัยเรียนในระบบโรงเรียนจนถึงผู้สูงอายุ จึงต้องเป็นไปในลักษณะของการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มที่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้รู้จักปรับตนเองให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่ปรับตัวเข้าสู่สังคมฐานความรู้เป็นการศึกษาและการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีการพัฒนาความรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้มนุษย์มีการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล ได้อย่างเต็มที่ตั้งแต่เกิดจนตาย (อาชัญญา รัตนอุบล. 2545) และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและประเทศชาติยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและตามมาตรา 15 ได้บัญญัติถึงการจัดการศึกษาดลอดชีวิตให้กับประชาชน โดยการจัดการศึกษาที่ผสมผสานกัน ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2549) ซึ่งมีความหมายรวมถึงกิจกรรมทางการศึกษาที่มีเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัด และระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย มีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานตามรูปแบบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายสามารถปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมและเติมเต็มการศึกษาเพื่อการพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยตลอดชีวิต ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและประเทศ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551) การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุมีความจำเป็นอย่างยิ่ง อาศัยกรอบแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ผู้ใหญ่ ด้วยการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นเมื่อได้ลงมือ

ปฏิบัติการกิจกรรมจริง มีการนำมาอภิปรายเพื่อวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและผลจากการเรียนรู้ จะต้องเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำเนินชีวิตเป็นสำคัญ (Pfeiffer and Jones. 1994) ดังนั้นกิจกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ได้แก่ เกมส์ ทัศนศึกษา การจับคู่ฝึกปฏิบัติ การระดมสมอง กิจกรรมกลุ่ม การฝึกอบรม การสังเกต เป็นต้น (Brookfield. 1986, Jackson and Rosenberg. 1990, Caffarella. 1992, และ Burnard. 1996)

จากกรอบแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุสำหรับมิติของการพัฒนาการรู้สารสนเทศ พบว่า ข้อสรุปส่วนใหญ่จากการศึกษาวิจัยหลายฉบับเห็นพ้องว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบททางสังคมในปัจจุบัน การศึกษาของอาชัญญา รัตนอุบลและคณะ (2550) กล่าวว่า การพัฒนาการรู้สารสนเทศเป็นกลไกที่สำคัญในเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยเฉพาะเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ที่จะช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลกและดึงสารสนเทศออกเป็นความรู้เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพผ่านการส่งเสริมเสรีภาพในการเรียนรู้ (Free to learn for everyone) บทบาทของการรู้สารสนเทศจึงเป็นกลไกที่จะช่วยบุคคลในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าใจในสารสนเทศ ยอมรับและนำสารสนเทศมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ตรงตามความต้องการ ซึ่งการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นการพัฒนาทักษะในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัว และชุมชน ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสรีระต่างๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมของผู้สูงอายุ ตลอดจนแนวทางการดูแลส่งเสริมสุขภาพโดยผ่านทักษะทางสารสนเทศ (Information Skills) ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุคือ ภาวะการเสื่อมถอยของสภาพร่างกายตามชววัย การรู้เท่าทันสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพที่ดีจึงเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านการสื่อสารไร้พรมแดนทำให้เกิดการทะลักของข้อมูล การคัดกรองความรู้ที่มีอยู่มากมายและเข้าถึงผู้รับสารได้อย่างรวดเร็วมีความจำเป็น ผลการศึกษาหลายเรื่องพบว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีทักษะการรู้สารสนเทศอยู่ในระดับน้อยเมื่อเทียบกับช่วงวัยอื่นๆ ในสังคมไทย ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่น้อยไปด้วยเช่นเดียวกัน และพบว่า ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่หลงเชื่อข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศที่เป็นเท็จและปฏิบัติตนตามข้อมูลเท็จเหล่านั้นจนเกิดปัญหาด้านสุขภาพตามมา ความสำคัญของการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม ทั้งร่างกายจิตใจ สังคม และจิตวิญญาณตามเป้าประสงค์สำคัญในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ

ดังนั้นการศึกษาการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพจึงมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผลกระทบสำคัญคือ การพัฒนาความรู้สำหรับผู้สูงอายุให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของประเทศที่เข้าสู่

สังคมแห่งความทันสมัย (Modern Society) เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงตนเอง (Self-directed Learning) ตามรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Life-long Learning) จาก Dependent Learner สู่ Independent Learner ที่สามารถเข้าถึงสารสนเทศ (Access Information) ประเมินสารสนเทศ (Evaluate Information) และใช้สารสนเทศ (Use Information) เพื่อดูแล และส่งเสริมสุขภาพที่ดีตามช่วงวัยของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยครั้งนี้ เป็นลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนาต้นแบบโปรแกรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุที่สามารถนำไปต่อยอดและใช้ไปได้จริงในส่งเสริมสุขภาพสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามรูปแบบจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางหลักเพื่อพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยครั้งนี้ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญหนึ่งในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่คือ ผู้ใหญ่มีการเรียนรู้ได้ดีหากสิ่งที่เรียนรู้นั้น ได้ถูกนำไปใช้จริงในชีวิต ทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน (อาชัญญา รัตนอุบล. 2542) ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุเมื่อวิเคราะห์ตามหลักการและกรอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ข้างต้น จึงควรจัดกิจกรรมและสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและต้องคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการนำผลจากการเรียนรู้ไปใช้ได้จริง เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อตนเองด้านการรู้สารสนเทศสำหรับการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตด้านการดูแลสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพที่ดีอย่างรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงไปของบริบททางสังคม รวมถึงสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ การนำปรากฏการณ์หรือสภาพบริบททางสังคมที่เป็นอยู่ เชื่อมโยงกับการจัดเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้

โดยเน้นที่การลงมือปฏิบัติและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจและการตระหนักในคุณค่าของสารสนเทศต่างๆ อย่างเท่าทัน (Woodhouse & Knapp. 2000, Smith. 2002, Gruenewald. 2003, Power. 2004, และ Sobel. 2004) และจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยต้องเป็นไปตามกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต รวมถึงสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุในสังคมไทย

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยต้นแบบจะมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมทางการเรียนรู้ มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมหลากหลายตามสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุในสังคมไทย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดขอบเขตของการพัฒนาการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาและดำเนินการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเริ่มต้นจากการการศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการพัฒนาการรู้สารสนเทศเพื่อส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่เพื่อสำรวจและศึกษาปรากฏการณ์วิทยา ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากบริบทที่เป็นอยู่จริงของการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน จากนั้นเป็นการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุต้นแบบหรือ Pilot Model การทดลองตามระเบียบวิธีวิจัยทดลอง และการวิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ที่สอดคล้องตามบริบททางสังคมที่เป็นอยู่ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ร่วมกับหลักการและกรอบแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบริบทของกระบวนการและสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การตีความ วิเคราะห์และสรุปความ เพื่อให้ได้ความกระจ่างในประเด็นที่ศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาความต้องการและการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาแบบ การรัฐสภารเพื่อส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 200 คน โดยผู้วิจัยจะคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลเป็นหลัก เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อาชีพ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเป็นผู้ร่วมวิจัยหลักที่จะสะท้อน ประสบการณ์ชีวิต สภาพความต้องการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการสร้างรูปแบบการรัฐสภาร เพื่อส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

กลุ่มเป้าหมายในส่วนของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่ปฏิบัติงานที่มี ประสบการณ์และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบการเรียนรู้และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จาก หน่วยงานทั้งภาครัฐบาล เอกชน และหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) จำนวน 20 คน ซึ่ง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคำนึงถึงความหลากหลายของ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และหน่วยงาน เป็นต้น ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมาย ดังกล่าวเป็นผู้ร่วมวิจัยหลักที่จะช่วยตรวจสอบรูปแบบพัฒนาการรัฐสภารเพื่อส่งเสริมเสริม สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปเพื่อการพัฒนาแบบการรัฐสภาร เพื่อส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยต้นแบบที่เหมาะสม

กลุ่มเป้าหมายในส่วนของผู้สูงอายุ ที่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาแบบการ จัดการเรียนรู้ต้นแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยกึ่งทดลอง และการวิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขจากการนำ รูปแบบการพัฒนาแบบการรัฐสภารเพื่อส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ไปใช้ โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองและ/หรือชุมชนต้นแบบ ด้านการส่งเสริมสุขภาพตามกรอบแนวทางกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่คัด กรองและตรวจสอบคุณสมบัติเข้ามาเป็นผู้ร่วมวิจัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 60 คน โดยผู้วิจัยจะคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจและ สังคม อาชีพ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว เป็นต้น รวมถึงการ เข้าร่วมได้ตลอดช่วงเวลาการทดลองรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเป็นผู้ร่วมวิจัยหลักที่จะสะท้อน ผลการทดลองและการวิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขจากการนำรูปแบบการพัฒนาแบบการรัฐสภาร เพื่อส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

ขอบเขตด้านตัวแปรและเนื้อหาที่ศึกษา

การพัฒนา รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเพื่อศึกษาสภาพความต้องการการเรียนรู้ของผู้สูงอายุตามแนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Adult Learning) การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ (Health Promotion for Elderly) และแนวทางการพัฒนาการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุตามแนวคิดการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) และหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Learning) และขอบเขตเพื่อการพัฒนา รูปแบบ (Program Development) เป็นไปตามแนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) และแนวคิดการจัดศึกษาในระบบและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Non-formal Education and Informal Education)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ตามคำจำกัดความขององค์การสหประชาชาติ เช่นเดียวกับประเทศไทยที่ได้กำหนดนิยามของผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กล่าวคือ “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

การส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) หมายถึง กระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมและปรับปรุงสุขภาพของตนเองในการบรรลุซึ่งสุขภาวะอันสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม และนิยามของการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง การสร้างเสริมสุขภาพ ฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุและหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคมตามจุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและกระบวนการอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทุกรูปแบบสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association. 2005 : Online) ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศไว้ 4 ประการ คือ 1) ความสามารถในการตระหนักว่า เมื่อใดจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ 2) การเข้าถึงสารสนเทศ คือความสามารถเลือกวิธีการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 3) การประเมินสารสนเทศ คือความสามารถสรุปแนวคิดสำคัญจากสารสนเทศที่รวบรวม ตามเกณฑ์การประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ และ 4) ความสามารถในการใช้สารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถใช้สารสนเทศใหม่ผนวกกับสารสนเทศที่มีอยู่ในการวางแผนและสร้างผลงาน หรือการกระทำตามหัวข้อที่กำหนด ทบทวนกระบวนการ พัฒนาการผลิตผลงานของตนเอง และสามารถสื่อสารหรือเผยแพร่ผลงานของตนเองต่อบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงสภาพความต้องการและแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
2. ได้ต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
3. ทราบถึงปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย และได้แนวทางเพื่อนำไปสู่การปรับใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุผ่านสารสนเทศต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง รูปแบบพัฒนาการรัฐสารเทศเพื่อการส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ในสังคมไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดและรายละเอียดจากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปตามลำดับ ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ผู้สูงอายุและแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 แนวคิดการรัฐสารเทศและการพัฒนาทักษะ

ตอนที่ 3 แนวคิดเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 ผู้สูงอายุและแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้คำนิยามของผู้สูงอายุในบริบทของสังคมไทยว่า หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทยและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งนิยามของผู้สูงอายุดังกล่าว มิได้มีลักษณะเหมือนกันหมด โดยแต่ประเทศมักจะกำหนดช่วงอายุที่มีความแตกต่างกันออกไป สำหรับประเทศไทยได้นิยามคำว่า ผู้สูงอายุ ไว้เช่นเดียวกับองค์การอนามัยโลก แต่ประเด็นแตกต่าง คือ องค์การอนามัยโลกได้พิจารณาแบ่งเกณฑ์ผู้สูงอายุแยกย่อยออกไปตามสภาพของการมีอายุเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุเป็น 3 ช่วง กล่าวคือ 1) ผู้สูงอายุ (Elderly) หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 –74 ปี 2) คนชรา (Old) หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 75 –90 ปี และ 3) คนชรามาก (Very Old) หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 90 ปีขึ้นไป ขณะที่ประเทศไทยยังมิได้มีข้อสรุปว่า จะมีการจัดประเภทของผู้สูงอายุว่าเป็นไปในลักษณะใด และในประเด็นการจัดโดยใช้เกณฑ์อายุก็ยังมีข้อถกเถียงกันว่า เป็นการจัดแบ่งที่ไม่เหมาะสมนักสำหรับบริบทของสังคมไทย ที่ปรากฏและใช้เป็นเกณฑ์โดยนักวิชาการบางท่านคือ การพิจารณาจากความสามารถของผู้สูงอายุใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้ดี 2) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง และ 3) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพและ/หรือมีความพิการ

องค์การสหประชาชาติได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมสูงอายุของแต่ละประเทศไว้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ระดับการก้าวสู่สังคมสูงอายุ (Aging society) คือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ระดับที่ 2 ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) คือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้ง

ประเทศ และระดับที่ 3 ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Superaged society) คือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ และจากการที่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุและกำลังจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 ส่งผลต่อกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการบริหารจัดการทางสังคมด้านการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุอย่างยิ่ง เนื่องจากภาวะสูงวัยเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปหลายด้าน ทั้งทางร่างกาย ทางสมอง ทางอารมณ์และทางสังคม และช่วงวัยที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ด้วยสภาพร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นเด่นชัด ที่มักเกิดการเสื่อมโทรมถดถอยในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งร่างกายและจิตใจ จำนวนไม่น้อยอาจมีโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลและรักษา เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคกระดูกพรุน โรคเกาต์ โรคหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท โรคจอประสาทตา เป็นต้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งผู้สูงอายุบางรายอาจไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ และอาจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย

กรอบคิดของการส่งเสริมสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุตามแนวคิด “พหุมิติพลัง” โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Active Ageing ว่าเป็นแนวคิดที่แสดงถึงภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุและเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยคาดว่าภาวะพหุมิติพลังจะเป็นหนทางที่จะยกระดับคุณภาพในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอแก่ประเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขในการดำเนินชีวิต ตลอดจนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองเท่าที่ผู้สูงอายุจะทำได้ โดยภาวะพหุมิติพลังจะประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ 1) การมีสุขภาพที่ดี (Health) 2) การมีส่วนร่วม (Participation) และ 3) การมีหลักประกันและความมั่นคง (Security)

จากการศึกษาของ สุดา วงศ์สวัสดิ์ (2016) เกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงวัยสู่ภาวะ “พหุมิติพลัง” ได้ระบุว่า ด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของนานาประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย (Aging Society) การเตรียมความพร้อมในด้านการพัฒนาระบบที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเพื่อรองรับประชากรสูงวัยที่เพิ่มมากขึ้น และมุ่งพัฒนาให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ มีศักยภาพ สามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ ตามนโยบายขององค์การอนามัยโลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “พหุมิติพลัง” หรือ Active Ageing ที่ประกอบด้วยคำว่า Healthy Ageing หมายถึง การเป็นผู้สูงอายุที่ปราศจากโรค และรวมถึงการมีความสามารถในการใช้ร่างกาย สรีรวิทยา จิตใจและสังคม ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการชราที่เกิดขึ้นให้สามารถทำงานได้อย่างเหมาะสม สำหรับบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทย Healthy Ageing หรือ ภาวะการสูงวัยอย่างมีสุขภาพ หมายถึง การใช้ชีวิตเรียบง่ายและพอประมาณ การจัดการกับความเครียด การมีสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง และการตระหนักรู้ต่อการดูแลสุขภาพของตนเอง ดังนั้นคุณลักษณะของพหุมิติพลัง หรือ Active Ageing จะอยู่บนฐานความคิด 2 ประการ กล่าวคือ

1) Human right of older adult (สิทธิมนุษยชน) ได้แก่ ผู้สูงอายุสามารถทำอะไรก็ได้ ตามสิทธิที่มีอยู่ เช่นเดียวกับสิทธิของบุคคลทั่วไปในรัฐหรือประเทศที่ตนอาศัยอยู่ ได้แก่ สิทธิพื้นฐานในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ สิทธิการเลือกตั้ง เป็นต้น

2) Independence (การมีชีวิตที่อิสระ) ได้แก่ การมีส่วนร่วม (Participation) การมีศักดิ์ศรี (Dignity) การได้รับการดูแลจากสังคมและบุคคลรอบข้าง (Care) หรือการทำให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง (Self-fulfillment) เป็นต้น

จากหลักคิดขององค์การอนามัยโลกต่อการพัฒนาพลพลังผู้สูงอายุ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) ได้พัฒนาดัชนีพลพลังผู้สูงอายุไทย โดยนำแนวคิดดัชนีพลพลังที่องค์การอนามัยโลกพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้วัดระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการจัดทำ “ดัชนีพลพลังผู้สูงอายุไทย” ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทและข้อมูลของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างดัชนีพลพลังผู้สูงอายุของประเทศไทยที่สามารถใช้เปรียบเทียบระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุได้ทั้งเชิงมิติของเพศและพื้นที่ในระดับภาคและจังหวัด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เพื่อจัดทำเป็นดัชนีองค์ประกอบ (Composite Index) ที่มาจากดัชนีย่อย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ ซึ่งมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง 6 ตัวชี้วัด 2) ด้านการมีส่วนร่วม (4 ตัวชี้วัด) 3) ด้านความมั่นคง (4 ตัวชี้วัด) และ 4) ด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพลพลัง (2 ตัวชี้วัด) ซึ่งค่าดัชนีพลพลังและดัชนีองค์ประกอบแต่ละด้านที่ได้จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ในการแปลความหมาย หากค่าดัชนีที่ได้มีค่าเข้าใกล้ 1 หมายถึง ผู้สูงอายุมีความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 จะมีความหมายในทางตรงกันข้ามหรือมีความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ผลจากการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2557 และเผยแพร่ผลการศึกษาในปี พ.ศ. 2560 พบว่า ดัชนีพลพลังผู้สูงอายุไทยมีค่าเท่ากับ 0.685 หมายความว่า ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาดัชนีย่อยในแต่ละองค์ประกอบจะพบว่า ดัชนีด้านสุขภาพมีค่าดัชนีสูงที่สุด คือ 0.797 รองลงมาคือ ดัชนีด้านความมั่นคง (0.751) ดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพลพลัง (0.691) และดัชนีด้านการมีส่วนร่วม (0.502) ตามลำดับ

การพัฒนาผู้สูงวัยสู่ภาวะพลพลังจึงมีความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ การพัฒนาภาวะพลพลังจึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุให้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอิสระ และมีคุณภาพ รวมถึงสามารถพึ่งพาตนเองได้ และลดการพึ่งพาผู้อื่นและ/หรือบุคคลใกล้ชิดให้น้อยที่สุด โดยเฉพาะความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุและความรู้ความเข้าใจดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้อาจนำไปสู่การเกิดปัญหาสุขภาพ รวมถึงการมีภาวะความเจ็บป่วยต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติและส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพในเวลาต่อมา (Heidrich, 1998) ดังนั้นการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกายและการมีสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมหรือเสริมสร้างผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ (Walker, 1997) โดยการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับในสภาพและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพตนเอง รวมถึงการนำความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของตนที่ยึดปฏิบัติเพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีของตนเองต่อไป (Walker, Sechrist, & Pender, 1987)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของบุคคลในด้านสุขภาพจะมีความเชื่อมโยงกับกรอบคิดและทิศทางของการส่งเสริมสุขภาพของแต่ละบุคคล ซึ่ง Pender (1996) ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจากทฤษฎีความคาดหวังร่วมกับการให้คุณค่ากับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และปรับปรุงมโนทัศน์ย่อยที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล 3 ประการ กล่าวคือ

1. ลักษณะและประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล (Individual Characteristic and Experiences) โดยบุคคลจะมีลักษณะและประสบการณ์เฉพาะที่แตกต่างกัน พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลหรือการกระทำของบุคคลขึ้นอยู่กับผลกระทบต่อพฤติกรรมเป้าหมาย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือการกระทำในอดีตและลักษณะส่วนบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวคือ

1.1. พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในอดีต (Prior related Behavior) คือ ความถี่ของการกระทำพฤติกรรมที่เป็นปัญหาล้าคลึงกับการกระทำในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองด้านสุขภาพหรือการส่งเสริมสุขภาพที่ดีของบุคคลและมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในปัจจุบัน เนื่องจากลักษณะนิสัยดังกล่าวจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลโดยอัตโนมัติ รวมถึงส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่เกิดจากอารมณ์หรือความรู้สึกที่ผ่านการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) การรับรู้ประโยชน์ (Barriers) ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับการแสดงออกหรือกระทำของบุคคล (Self-related Effect) หากการกระทำพฤติกรรมในอดีตที่บุคคลกระทำสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ได้ก็จะส่งผลในทางบวกที่จะทำให้บุคคลรับรู้ถึงความสามารถของตนเองในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตนเองในระดับที่สูงขึ้นและทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีในการกระทำหรือแสดงออกทางพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในอดีต โดยบุคคลจะกระทำพฤติกรรมดังกล่าวต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

1.2. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงตนเองด้านสุขภาพหรือพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย ประการแรก

ปัจจัยทางชีวสังคมและภูมิหลังของบุคคล (Personal Biologic Factor) เช่น อายุ เพศ ดัชนีมวลกาย (Body Mass Index) ภาวะเจริญพันธุ์ (Pubertal Status) ภาวะหมดระดู (Menopausal Status) ความสามารถในการออกกำลังกาย (Aerobic Activity) ความแข็งแรง (Strength) ความกระฉับกระเฉง (Agility) หรือความสมดุลของร่างกาย (Balance) เป็นต้น และอีกประการหนึ่ง ปัจจัยทางจิตวิทยาหรือลักษณะทางจิตของบุคคล (Personal Psychological Factors) เช่น การรับรู้คุณค่าในตนเอง (Self-esteem) แรงจูงใจ (Self-motivation) ความสามารถของตนเอง (Personal Competence) การรับรู้ภาวะสุขภาพ (Perceived Health Status) เป็นต้น นอกจากนี้ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมของบุคคล (Personal Social-cultural Factors) และสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ (Context) เช่น เชื้อชาติ (Race) สปีชี (Ethnicity) วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย (Cultural Factor) การศึกษา (Education) และสถานะเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status) เป็นต้น ทั้งนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองด้านสุขภาพ

2. ความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกเฉพาะต่อพฤติกรรม (Behavior-specific Cognition and Affect) คือ ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่จะกระตุ้นหรือจูงใจบุคคลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย ประการแรก การรับรู้ประโยชน์ของการกระทำ (Perceived benefits of action) หมายถึง การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใดมักคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับเป็นสำคัญ เช่น การได้รับรางวัล หรือการยอมรับนับถือจากบุคคลรอบข้าง เป็นต้น ประการที่สอง การรับรู้อุปสรรคของการกระทำ (Perceived barriers of action) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ โดยอาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือเกิดจากการคาดคะเนของบุคคล เช่น การรับรู้ถึงโทษหรือผลกระทบทางลบจากการกระทำ ความยากลำบากหรือระยะเวลาที่ใช้ในการกระทำ เป็นต้น ซึ่งการรับรู้อุปสรรคจะมีผลทางตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองด้านสุขภาพ โดยจะเป็นตัวขัดขวางการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงจะมีผลทางอ้อม เนื่องจากจะลดความตั้งใจและความพร้อมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ประการที่สาม การรับรู้ความสามารถของตน (Perceived Self-efficacy) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ถึงความสามารถของตนเองในการกระทำหรือแสดงออกเชิงพฤติกรรมที่เป็นพฤติกรรมเป้าหมาย โดยบุคคลจะพิจารณาถึงทักษะและความสามารถของตนเองในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม ทั้งนี้ มีพื้นฐานสำคัญมาจากปัจจัยสำคัญคือ การกระทำพฤติกรรมที่ตั้งเป้าหมายและมีการประเมินพฤติกรรมตามมาตรฐานของตนเองและบุคคลรอบข้าง การรับรู้ประสบการณ์โดยการสังเกตการกระทำจากบุคคลรอบข้างและนำมาเปรียบเทียบกับกระทำของตนเอง การชักจูงหรือการจูงใจทางบวกจากบุคคลรอบข้างด้วยวิธีการต่างๆ และความพร้อมจากสภาพร่างกายและจิตใจของแต่ละบุคคลในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ประการที่สี่ การกระทำที่สัมพันธ์กับความรู้สึก (Activity-related Affect) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกิดขึ้นก่อนที่จะกระทำพฤติกรรมขณะกระทำพฤติกรรมและภายหลังกระทำพฤติกรรม ทั้งนี้ พฤติกรรมตอบสนอง

ด้านความรู้สึกอาจจะอยู่ในระดับน้อย ปานกลาง หรือมากทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่ การแสดงออกเชิงพฤติกรรมในคราวต่อไป โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ลักษณะ ได้แก่ อารมณ์ที่ เกี่ยวกับการกระทำในขณะนั้น (Activity-related) อารมณ์ของตนเองในขณะนั้น (Self-related) และอารมณ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในขณะนั้น (Context-related) โดยผลของความรู้สึกที่ เกิดขึ้นจะทำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่อเนื่องและมีความคงทนในเวลาต่อมาหากผลของ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นความรู้สึกในทางบวกและบุคคลจะหลีกเลี่ยงกระทำพฤติกรรมหาก ผลของความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นความรู้สึกในทางลบ และประการสุดท้าย อิทธิพลของความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล (Interpersonal influences) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเชื่อหรือ เจตคติของบุคคลรอบข้าง เช่นครอบครัว เพื่อน เป็นต้น ทั้งนี้ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับบรรทัด ฐานของสังคม การสนับสนุนทางสังคม และการเป็นแบบอย่างของบุคคลที่นำไปสู่การปฏิบัติ พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา นอกจากนี้ การ เปลี่ยนแปลงยังเป็นผลมาจากอิทธิพลด้านสถานการณ์ (Situational influences) หมายถึง การ รับรู้หรือความเข้าใจของบุคคลในสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการ กระทำหรือการแสดงเชิงพฤติกรรมตามเป้าหมาย เช่น การรับรู้ทางเลือกที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพ เป็นต้น

3. ผลที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรม (Behavioral Outcome) คือ การกำหนดความตั้งใจเพื่อ วางแผนการกระทำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการกระทำหรือแสดงออกเชิงพฤติกรรมเพื่อการ เปลี่ยนแปลงตนเองของบุคคล หรือหมายถึงการตกลงใจที่จะปฏิบัติตามแผนที่กำหนดของแต่ละ บุคคล (Commitment to a Plan of action)

สรุปได้ว่า เมื่อประเทศไทยซึ่งกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ การขับเคลื่อน ประเทศในบริบทสังคมผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ แก่ผู้สูงอายุไปในทิศทางที่เหมาะสมคือ การมุ่งพัฒนาพฤติกรรมผู้สูงอายุให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่าง เป็นปกติบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ อันเป็นผล มาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้านทั้งจากภายในตัวของผู้สูงอายุเองและสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งจะมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมผู้สูงอายุ ได้แก่ ความคิดหรือความเชื่อ ของแต่ละบุคคล แรงจูงใจ ความตั้งใจ การรับรู้ภาวะสุขภาพและการรับรู้ความสามารถตน สำหรับ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมหรือสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ได้แก่ อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และอิทธิพลด้านสถานการณ์เป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองไปสู่การมีภาวะพฤติกรรมที่ดีเป็นยอด สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข พึ่งพาตนเองได้และลดการพึ่งพาบุคคลใกล้ชิดและ/หรือ บุคคลรอบข้างต่อไป

ตอนที่ 2 แนวคิดการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)

การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ที่ถูกกำหนดขึ้นโดย Paul Zurkowsky) นายกสมาคมอุตสาหกรรมสารสนเทศเป็นผู้คิดค้นขึ้นใช้ เมื่อ ค.ศ.1974 เพื่อให้ตระหนักถึงความจำเป็นของการรู้สารสนเทศในสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้น เพื่อเน้นถึงความสามารถในการใช้สารสนเทศในการทำงานประกอบธุรกิจการพาณิชย์และแก้ปัญหาต่างๆ แนวคิดการรู้สารสนเทศเพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังและแพร่หลายอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษ 1990 และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การเข้าถึงสารสนเทศ (Access Information) การส่งเสริมแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Learning) และการนำสารสนเทศมาใช้ในชีวิตประจำวัน (Use Information) ทำให้การรู้สารสนเทศได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศไว้หลากหลาย ดังนี้

Breevic and Jee (2016) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศเป็นความสามารถในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ การรู้สารสนเทศเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่บุคคล ช่วยให้คนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เป็นประชากรที่มีคุณภาพที่มีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยและช่วยเตรียมบุคคลสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Conta, (2002) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศพัฒนามาจากการรู้หนังสือซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่านและการใช้สารสนเทศที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และความสามารถในการจัดทรัพยากรสารสนเทศที่มีความซับซ้อน โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่ออื่น ๆ เพื่อที่จะเรียนรู้ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วยทักษะและความรู้ใหม่ ๆ

Doi (2015) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศคือ ความสามารถในการเข้าถึง การประเมินและการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และมีความเข้าใจว่าสารสนเทศ เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ การตระหนักว่าตนเองมีความต้องการสารสนเทศ ความสามารถในการตั้งคำถามเกี่ยวกับสารสนเทศที่ต้องการ สามารถกำหนดแหล่งที่คาดว่าจะมีสารสนเทศ ความสามารถในการใช้กลยุทธ์ในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ความสามารถในการประเมินคุณค่าของสารสนเทศ และการประยุกต์ใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เมนดรินอส (Mendrinós) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศคือ กระบวนการทางปัญญาในการค้นหา รวบรวมสารสนเทศที่ค้นสืบได้ การตัดสินใจด้วยปัญญา การวิเคราะห์ การประเมิน และการประยุกต์ใช้สารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

ฮูมล์ (Hoomle) ให้ความหมายของ การรู้สารสนเทศว่าเป็นความสามารถในการเข้าถึง ประเมิน จัดระบบและใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และผู้รู้สารสนเทศคือ ผู้ที่รู้ความต้องการสารสนเทศ สามารถกำหนดหัวข้อเรื่องที่ตนต้องการได้อย่างชัดเจน คัดเลือกศัพท์ที่เหมาะสมเพื่อแสดงแนวคิดหรือหัวข้อที่จะค้นหา กำหนดกลยุทธ์การค้นหาที่จะนำไปสู่การพิจารณาถึงความแตกต่างของแหล่งสารสนเทศและวิธีต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการ

จัดระบบสารสนเทศที่ค้นหาได้ วิเคราะห์สารสนเทศที่รวบรวมมาได้โดยพิจารณาถึงคุณค่า คุณภาพ และความเหมาะสม ตลอดจนความสามารถพัฒนาสารสนเทศให้อยู่ในรูปขององค์ความรู้ได้

สมาคมห้องสมุดแห่งอเมริกันและสมาคมสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา (American Association of School Librarians & Association for Educational Communications and Technology. 2004) ได้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการค้นหา วิเคราะห์ ประเมิน และใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ หรือเพื่อการตัดสินใจจากกล่าวได้ว่า ทักษะการรู้สารสนเทศอาจรวมถึงทักษะอื่นๆ ทักษะทางเทคโนโลยี ทักษะทางด้านปัญญาเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการแก้ปัญหา และนำมาใช้เป็นแนวทางกำหนดนิยามและองค์ประกอบเป็นไปในลักษณะไม่แตกต่างกัน โดยสอดคล้องสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายว่า การรู้สารสนเทศเป็นทักษะพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตบุคคลที่รู้สารสนเทศคือบุคคลที่มีความสามารถในการกำหนดขอบเขตสารสนเทศที่ต้องการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ใช้วิจารณ์ญาณการประเมินสารสนเทศ เชื่อมโยงสารสนเทศ ที่ได้กับความรู้ที่มีอยู่เดิม ใช้สารสนเทศบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เข้าใจประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม กฎหมายและการเมืองที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศที่ใช้ เช่นเดียวกับสภาบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งออสเตรเลีย กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความเข้าใจและความสามารถซึ่งจะช่วยให้บุคคลรู้ได้ว่าเมื่อใดต้องการสารสนเทศ รวมถึงความสามารถในการกำหนดแหล่งสารสนเทศ ประเมินการใช้สารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการรู้สารสนเทศของบุคคลจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลกและนำสารสนเทศออกเป็นความรู้เพื่อนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้จึงต้องมุ่งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการเรียนรู้ของบุคคล และพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่บุคคลในสังคมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ข้อสรุปจากนักวิชาการหลายท่านระบุว่า ความหมายของคำว่า การรู้สารสนเทศ ยังหมายรวมถึงการมีพฤติกรรมเข้าถึงสารสนเทศที่เหมาะสมอย่างมีความคิดและจริยธรรมผ่านช่องทางหรือสื่อต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศตามความต้องการ (SUNY Council of Library Directors Information Literacy Initiative, 2003) นอกจากนี้ การรู้สารสนเทศยังครอบคลุมถึงความสามารถในการเข้าถึง การกำหนด การประเมินและการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการนำเสนอสารสนเทศในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การรู้สื่อ (Media Literacy) เป็นความสามารถในการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์ ประเมิน และสื่อสาร ในรูปแบบที่มีความหลากหลายของสื่อได้ การรู้คอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) เป็นความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์เพื่อเข้าถึงสารสนเทศ การรู้เชิงทัศนะ (Visual Literacy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความหมายและองค์ประกอบต่างๆของภาพที่เห็น การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) เป็นความสามารถเข้าใจและใช้สารสนเทศรูปแบบต่างๆ จากแหล่งที่กว้างขวางเมื่อมีการนำเสนอผ่านทางคอมพิวเตอร์และดิจิทัล การรู้เครือข่าย (Network Literacy)

เป็นความสามารถจัดการกับสารสนเทศในเครือข่ายรอบโลก เพื่อวิเคราะห์และแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยรวม

ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาทักษะด้านการรู้สารสนเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สมาคมและ/หรือหน่วยงานทางวิชาชีพจากภูมิภาคต่างๆ จึงได้มีการกำหนดมาตรฐานเพื่อการดำเนินงานในการพัฒนาทักษะด้านการรู้สารสนเทศ อาทิ สมาคมห้องสมุดห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (Association of College and Research Library-ACRL, 2000) ได้กำหนดมาตรฐานความสามารถในการรู้สารสนเทศและตัวบ่งชี้ในระดับอุดมศึกษา 5 มาตรฐาน เพื่อเป็นการประกันและรับรองว่านักศึกษาและบัณฑิตที่เป็นผลผลิตจากสถาบันการศึกษาจะเป็นผู้รู้สารสนเทศ คณะกรรมการบรรณารักษ์อุดมศึกษาของประเทศออสเตรเลีย กำหนดให้มี The Australian Information Literacy Standards และร่วมมือกับประเทศนิวซีแลนด์ในการกำหนด Australian and New Zealand Information Literacy Framework-ANZIL ประกอบด้วย มาตรฐาน 6 มาตรฐาน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินการรู้สารสนเทศในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (ชุตินา สัจจามันท์, 2550 ; จุมพจน์ วนิชกุล, 2550 ; นงเยาว์ เปรมกมลเนตร, 2550) และ Society of College, National and University Libraries ในประเทศอังกฤษ ได้พัฒนามาตรฐานการรู้สารสนเทศ 7 มาตรฐานขึ้นภายใต้ชื่อ Seven Pillars of Information Literacy

องค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ ประกอบด้วย ความเข้าใจและความสามารถส่วนบุคคลที่ตระหนักถึงความจำเป็นของสารสนเทศ โดยต้องมีความสามารถดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ ประกอบด้วยความสามารถทางกายภาพ และสติปัญญาในการเข้าถึงสารสนเทศ ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี สามารถระบุแหล่งและสืบค้น ด้วยการใช้ความรู้และกลยุทธ์เพื่อคัดสรร แก่ไข วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และสื่อสาร กับฐานข้อมูลทั่วไป และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดี-รอม อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. ความสามารถในการประเมินสารสนเทศ ประกอบด้วยความสามารถในการสังเคราะห์ หรือตีความ สามารถตัดสินใจได้ว่าแหล่งสารสนเทศใดมีความน่าเชื่อถือ โดยอาศัยข้อเท็จจริง และความเที่ยงตรง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการประเมินสารสนเทศ

3. ความสามารถในการใช้สารสนเทศ ประกอบด้วยความเข้าใจประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ รวมถึงมารยาทการใช้สารสนเทศ และประสิทธิภาพในการจัดการสารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ด้วยการรู้สารสนเทศเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาบุคคล หากที่สำคัญคือ ทักษะการรู้สารสนเทศที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีรูปแบบที่ใช้กันกว้างขวางคือ The Big 6 Skills Model พัฒนาขึ้นมาโดย Mike Eisenberg และ Bob Berkowitz (2001-2006) โดยมีการนำไปประยุกต์เพื่อการเรียนการสอนทักษะสารสนเทศในสถาบันการศึกษาต่างๆ 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนด ภาระงาน (Task Definition) เป็นการระบุปัญหา หรือกำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ และกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการค้นหาสารสนเทศในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์แสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking Strategies) เป็นการกำหนดว่าแหล่งสารสนเทศใดมีสารสนเทศที่ต้องการและประเมินความเหมาะสมของแหล่งสารสนเทศกับปัญหาที่ได้ กำหนดไว้ข้างต้น เพื่อให้สารสนเทศได้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ (Location and Access) เป็นการระบุแหล่งที่อยู่ของสารสนเทศและค้นหาสารสนเทศตามแหล่งสารสนเทศที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 การใช้สารสนเทศ (Use of Information) เป็นการอ่าน พิจารณาสารสนเทศที่ต้องการ และคัดเลือกข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องออกมาใช้ได้ตรงกับที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลงานที่ได้ทำขึ้น รวมทั้งการประเมินกระบวนการแก้ไขปัญหาสารสนเทศด้วย

จากความจำเป็นและความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะด้านการรู้สารสนเทศของบุคคลที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศและสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ได้ตลอดช่วงชีวิต จากผลการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว รวมถึงสื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน การเรียนรู้เพื่อเท่าทันสื่อสมัยใหม่และปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่จากการเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยีไปสู่สังคมดิจิทัล การรู้สารสนเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของบุคคล เพราะสาระครอบคลุมความสามารถในการประเมินว่าสารสนเทศที่ผู้เรียนต้องการ การรู้วิธีการที่จะค้นหาสารสนเทศที่ต้องการออนไลน์ และการรู้การประเมินและการใช้สารสนเทศที่สืบค้นได้ การรู้สารสนเทศถูกพัฒนาเพื่อการใช้ห้องสมุด มันยังสามารถเข้าได้ดีกับยุคดิจิทัลซึ่งเป็นยุคที่มีข้อมูลสารสนเทศออนไลน์มหาศาลซึ่งไม่ได้มีการกรอง การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความหลากหลายของทักษะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นทักษะภายใต้การรู้สื่อ (Media literacy) การรู้เทคโนโลยี (Technology literacy) การรู้สารสนเทศ (Information literacy) การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น (Visual literacy) การรู้การสื่อสาร (Communication literacy) และการรู้สังคม (Social literacy) โดยทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานหรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึง การรู้ถึงความจำเป็นของสารสนเทศ (ข้อมูลข่าวสาร) การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์และประเมินสารสนเทศ การจัดระบบประมวลสารสนเทศ การประยุกต์ใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ

ที่มีประสิทธิผลและสร้างสรรค์ การสรุปอ้างอิงและสื่อสารข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความเข้าใจ และยอมรับในจริยธรรมของข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาเจตคตินำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ผู้ใหญ่

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้ใหญ่มีกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาตนเองแตกต่างจากการเรียนรู้ของบุคคลในช่วงวัยอื่น โดยการเรียนรู้ผู้ใหญ่เป็นความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงขีดความสามารถที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการได้รับการเสริมแรงหรือการกระตุ้นร่วมกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (Houston, 1976; Guy, 2000) Knowles (1978) กล่าวว่า ผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบและสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ โดยใช้ประสบการณ์ เป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานของความพร้อมที่จะเรียนในสิ่งที่ประโยชน์ต่อตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นสิ่งสำคัญและสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ การเรียนรู้ดังกล่าวอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลางและความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงสามารถนำไปใช้ได้ทันที (Knowles, 1980)

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์การศึกษาของ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) และ Council of Europe เป็นแนวคิดที่ต้องการให้บุคคลเรียนรู้ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่และได้รับโอกาสทางการศึกษาในทุกช่วงวัย การศึกษาตลอดชีวิตจึงครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบและเกิดขึ้นได้หลายวิธี นอกเหนือจากหลักสูตรการเรียนรู้ที่เป็นทางการในระบบการศึกษาแบบเป็นทางการ (Formal learning) โดยเป็นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ (Non-formal, In-formal, and Workplace learning experiences) ที่สามารถลดต้นทุนการเรียนรู้ ลดระยะเวลาการศึกษา และเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ รวมถึงมีมาตรฐานและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้ (OECD, 2004; Cornford, 2002; Field, 2002; Jarvis & Tosey, 2001) โดยมีหลักการสำคัญ กล่าวคือ

1. เป็นการเรียนเพื่อรู้ โดยบุคคลจะผสมผสานความรู้ทั่วไปที่กว้างขวางจากการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. เป็นการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง หรือเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะหรือความเชี่ยวชาญให้สามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตหรือการทำงาน
3. เป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน โดยมุ่งส่งเสริมให้บุคคลเข้าใจผู้อื่นและตระหนักถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การสร้างความร่วมมือและการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ

4. เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต หรือเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือความเจริญก้าวหน้าของบุคคล

การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นการเรียนรู้อย่างอิสระที่บุคคลสามารถจะกระทำได้และเป็นสิ่งที่ควรจะต้องเกิดขึ้นตลอดในทุกช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับนิยาม สำเร็จผล (2547; อ้างอิงจาก Smith & Spuring, 1999) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลที่จะกระทำเป็นนิสัย (Habitually) และต่อเนื่องตลอดในทุกช่วงชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ

1. เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความตั้งใจและได้มีการวางแผนที่จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในทุกช่วงวัยของแต่ละบุคคล

2. เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความมุ่งมั่นและความสนใจของแต่ละบุคคลในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมถึงเป็นความรับผิดชอบที่แต่ละบุคคลจะกระทำให้สำเร็จลุล่วงต่อไป

เป้าหมายหลักสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยคณะกรรมการธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แห่ง UNESCO (1995) ได้นำเสนอรายงาน ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วย 4 เสาหลักในการศึกษาหรือที่เรียกว่า The Four Pillars of Education (UNESCO, 1998) ได้แก่

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นองค์ความรู้ที่สำคัญ การแสวงหาและการใช้ความรู้ เป็นการพัฒนาความจำ จินตนาการ การให้เหตุผล รวมทั้งความสามารถในการคิดอย่างใคร่ครวญบนหลักเหตุและผล การคิดแก้ปัญหาโดยอาศัยข้อมูลความรู้รอบตัว

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Do) หมายถึง การพัฒนาทักษะ พัฒนาสมรรถนะ และศักยภาพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม

3. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Be) หมายถึง การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเรียนรู้ พัฒนาทักษะชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการขัดเกลาจากกระบวนการทางสังคม

4. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Live Together) หมายถึง การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพากันและกัน การเคารพถึงคุณค่าและวัฒนธรรม มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น รับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความคิดและทักษะชีวิต เพื่อนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย

แนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่

ความหมายของผู้ใหญ่ ความหมายของผู้ใหญ่ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของผู้ใหญ่ หมายถึง ผู้ที่มีอายุมาก บุคคลที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์แล้ว คนที่เป็นหัวหน้าในการงานบุคคลขั้นผู้บังคับบัญชา

นอกจากคำนิยามตามพจนานุกรมแล้ว ยังมีความหมายของผู้ใหญ่มีผู้ให้ความหมายไว้อีกมากมายหลายนิยาม เพราะหลายหน่วยงานให้คำนิยามคำว่าผู้ใหญ่ค่อนข้างแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและหน้าที่เฉพาะของหน่วยงานนั้นๆ เช่น ทางกฎหมายถือว่าผู้ใหญ่ คือ ผู้ที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป นักวิชาการที่ได้ใช้วิธีการพิจารณาความเป็นผู้ใหญ่โดยไม่ใช้อายุเป็นเกณฑ์ เช่น Knowles (1980) โดยอธิบายว่า การตัดสินว่าบุคคลจะเป็นผู้ใหญ่หรือไม่นั้น สามารถพิจารณาได้จากปัจจัย 2 ประการ

1. ผู้ที่มีพฤติกรรมและบทบาททางสังคมที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่
2. ผู้ที่มีอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) หรือการรับรู้ว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) ได้ให้ข้อสรุปของนิยามคำว่าผู้ใหญ่ หมายถึงผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามวัยที่เหมาะสมของตนเอง

Rogers (1983) ได้ให้จำกัดความว่าผู้ใหญ่ หมายถึงช่วงระยะเวลาในวงจรชีวิตหรือสถานภาพที่ได้รับการยอมรับทางสังคมว่าเป็นบุคคลซึ่งสามารถดำรงชีวิตหรือมีความเกี่ยวข้องกับสภาพสังคม

สรุปได้ว่า ผู้ใหญ่ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถทางร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่า มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2540) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของผู้ใหญ่ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการรับรู้ต่อตนเองในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากการที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นไปสู่ผู้ที่สามารถชี้นำตนเองได้ และพึ่งพาตนเองได้
2. ผู้ใหญ่จะสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้มากมาย จนกระทั่งสามารถนำประสบการณ์มาใช้ทรัพยากรแห่งความรู้ที่มีคุณค่า
3. ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยมุ่งหวังเพื่อพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ
4. ผู้ใหญ่ต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันเวลาที่ต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ผู้ใหญ่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางการเรียนรู้จากที่เน้นเนื้อหาวิชาชีพเป็นศูนย์กลางไปสู่การลงมือปฏิบัติเป็นศูนย์กลาง

5. ผู้ใหญ่มีศักยภาพและความสามารถที่จะเรียนรู้ ซึ่งถึงแม้ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จะห่างเหินจากระบบการศึกษามาเป็นเวลานาน จึงทำให้ประเมินความต้องการความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองต่ำกว่าที่เป็นจริง รวมทั้งส่วนใหญ่แล้วจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

6. ผู้ใหญ่มักมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การเสื่อมถอยของสายตา การตอบสนองช้าลง ซึ่งอาจจะมีผลต่อการเรียนรู้

7. ผู้ใหญ่จะตอบสนองต่อแรงจูงใจภายนอก น้อยกว่าแรงจูงใจภายในตนเอง เช่น ผู้ใหญ่ไม่สนใจการได้รับคะแนนหรือเกรด หากผู้ใหญ่จะมองการเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการภายใน ซึ่งควบคุมโดยตัวผู้ใหญ่เอง ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้จึงจะเป็นกระบวนการที่ความต้องการและเป้าหมายของผู้ใหญ่ได้รับการตอบสนองตามประสงค์

สรุปได้ว่า ลักษณะของผู้ใหญ่จะมีลักษณะที่แตกต่างกันและหลากหลายมาก ทั้งด้านร่างกาย ภูมิปัญญา ประสบการณ์ ความคาดหวัง ดังนั้นการจัดรูปแบบการเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่จะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ และเทคนิคแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่โดยเฉพาะนั่นเอง นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของลักษณะของผู้ใหญ่แล้ว จำเป็นต้องเข้าใจ แนวคิด ทฤษฎีของการการเรียนรู้เพื่อนำมาประกอบการจัดการเรียนรู้ให้ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงด้วย

การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ จากแนวคิดของ Linderman ส่งผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้และการวิจัยในระยะต่อมาของ Knowles (1978) ที่นำเสนอกรอบคิดด้านการเรียนรู้ผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) มีสาระสำคัญกล่าวคือ

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) โดยผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) โดยการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีหากมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่เกี่ยวกับตน (Life-Centered) ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญมิใช่ตัวเนื้อหาวิชา

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) ทรัพยากรในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องยึดโยงกับประสบการณ์ที่บุคคลประสบมาเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ประสบการณ์โดยละเอียด และพิจารณาว่ามีส่วนใดของประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ในการอ้างอิงและ/หรือเป็นกรณีศึกษาเพื่อการต่อยอดหรือเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) หมายถึง ความเข้าใจในความต้องการส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ บทบาทของผู้จัดการเรียนรู้จึงมีหน้าที่ในฐานะผู้อำนวยการความสะดวแกผู้ใหญ่ให้สามารถสืบเสาะหรือค้นพบความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ตามเป้าประสงค์ของแต่ละบุคคล

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ควรต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านของช่วงวัย เวลาในการจัดการเรียนรู้ จำนวนชั่วโมงของการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

การศึกษาของอาชัญญา รัตนอุบล (2551) ระบุว่า การเรียนรู้ผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นจากสภาพการณ์หลักสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ

1. การเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Setting) ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ เช่น การอยู่ในร่มสบายกว่าการอยู่กลางแจ้ง จึงคิดค้นการสร้างบ้านเป็นที่พักอาศัย

2. การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพการณ์ของสังคมที่มีอยู่โดยทั่วไป (Society setting) สภาพการณ์ของสังคมที่มีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวันของผู้ใหญ่ เช่น การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในสังคม จากสภาพของสังคมประจำวัน การอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ เป็นต้น

3. การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพการณ์ของการจัดการเรียนการสอน (Formal Instructional Setting) มีการจัดลำดับการเรียนรู้อย่างมีจุดมุ่งหมายและต่อเนื่อง มีการจัดสภาพการเรียนการสอนเพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างตั้งใจ

นอกจากนี้ในภาพรวมขององค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้ใหญ่ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงาน ซึ่งองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญสามารถสรุปได้ต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมและความพร้อมของผู้ใหญ่ ได้แก่ ระดับพัฒนาการทางร่างกายอารมณ์สติปัญญา อายุ ความสามารถ และประสบการณ์เดิม

2. แรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก

3. ทักษะติดต่อสิ่งที่เรียนรู้ ขจัดอุปสรรคจากสิ่งแวดล้อม ปัญหาอารมณ์ที่จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

4. สิ่งที่เรียนสอดคล้องกับการต้องการ ความสนใจ และปรารถนาของผู้ใหญ่

5. สิ่งที่เรียนมีคุณค่า มีความหมายต่อผู้ใหญ่ และทราบจุดมุ่งหมายการเรียนรู้

6. สิ่งที่เรียนรู้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้ใหญ่

7. ผู้ใหญ่ได้มีโอกาสฝึกฝน มีการทำซ้ำบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญและลงมือกระทำด้วยตนเอง

8. ผู้ใหญ่มีโอกาสทราบความก้าวหน้าและความผิดพลาดของตนเอง เพื่อที่ผู้ใหญ่จะได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไข

9. มีการเสริมแรงให้กำลังใจจากผู้สอน การใช้เทคนิคกิจกรรมการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม

สுவัตน์ วัฒนวงศ์ (2545) ได้เสนอแนวทางและหลักการในการสอนผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation to Learn) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีถ้าหากมีความต้องการในการเรียนรู้นั้นๆ

2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความสะดวกสบายเหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน (Trust and Respect)

3. ควรคำนึงถึง ความต้องการในการเรียน ของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Styles) ที่มีความหลากหลาย

4. ต้องคำนึงถึง ความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า

5. ควรพิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับ เนื้อหาและกิจกรรม ในการเรียนรู้ (Learning Content and Activities)

6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problems) และนำ การเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา

7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้าน สติปัญญา และทางด้านร่างกาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

8. ควรให้มี เวลาอย่างเพียงพอ ในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดี หรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้

10. ให้ผู้เรียนได้แสดง ศักยภาพ หรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ จนกระทั่งเขาได้เห็นถึงความก้าวหน้าว่า สามารถบรรลุเป้าหมายได้

นอกจากนี้ Jarvis (1995) นักวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้ผู้ใหญ่ได้ระบุวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. วิธีการสอนโดยให้ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher – Centered Methods) เป็นวิธีการที่มีผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้นำและผู้ดำเนินการ จัดเป็นวิธีการสอนที่จะพยายามให้ความรู้ ข้อมูล และข้อเท็จจริงแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการสอนที่นำมาใช้ในการสอนผู้ใหญ่อยู่บ่อยๆ มี 5 วิธี คือ

วิธีการสาธิต การอภิปรายด้วยการชี้แนะ การอภิปรายด้วยการควบคุม การอภิปรายโดยการบรรยาย
นำ และวิธีการบรรยาย

2. วิธีการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบกลุ่ม (Student – Centered Group Methods) เป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะที่ผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างพวกเขาตัวเอง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็จะเป็นการนำเอาความรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนมาสู่สถานการณ์การเรียน การสอนด้วยเพื่อน (Peer Teaching) แต่ก็มีบางคนกล่าวแย้งว่าวิธีการสอนแบบนี้มีลักษณะคล้าย กับ “คนตาบอดจูงนำทางคนตาบอดด้วยกัน” อย่างไรก็ตาม ความจริงแล้วก็มีความรู้หลายสิ่งหลาย อย่างที่ผู้เรียนเองสามารถจะเป็นแหล่งความรู้ได้อย่างดี กรณีผู้สอนจะทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator)” สำหรับวิธีการสอนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ การระดมพลัง สมอง การปรึกษาหารือในกลุ่ม การโต้เถียง การอภิปรายกลุ่ม การอภิปรายเป็นคณะ บทบาทสมมติ เป็นต้น

3. วิธีการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางรายบุคคล (Individual Student – Centered Methods) เป็นวิธีการที่มีทั้งส่วนคล้ายและส่วนที่แตกต่างจากแบบที่ 2 ทั้งนี้เป็นวิธีการสอนที่เน้น เฉพาะผู้เรียนแต่ละบุคคลเท่านั้น เพื่อผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม กับตนเอง โดยมีลักษณะที่หลากหลายในวิธีการเขียน จากการเลือกเรียนด้วยตนเอง (Self – selected Learning) หรือการให้ผู้สอนกำหนดกิจกรรมได้ (Tour – set Project) ทั้งนี้จะได้ กล่าวถึงวิธีการดังต่อไปนี้ คือการกำหนดงานให้ปฏิบัติ คอมพิวเตอร์ช่วยการเรียนรู้ และการสอน ทางไกล

ประเด็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นักวิชาการด้านการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ เห็นพ้องเช่นกันว่ามีความสำคัญอย่างมาก และได้เสนอแนะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ที่เหมาะสมและควรนำไปใช้ดังนี้

1. การที่ผู้สอนผู้ใหญ่สอนแล้วผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดีขึ้น มากขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจาก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ขนาดห้องเรียน เสียง แสง กลิ่น อุณหภูมิที่เหมาะสม ความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมจะทำให้ ผู้เรียนมีความสบายกาย มีสมาธิและความตั้งใจได้อย่างเต็มที่ สำหรับสภาพแวดล้อมทางจิตใจ เช่น การสร้างความรู้สึกสบายใจ ไม่บีบบังคับทางจิตใจ การได้รับความยกย่องและยอมรับจากบุคคลอื่น ความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ สภาพการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ยืดหยุ่น ไม่เครียด สภาพแวดล้อมทาง จิตใจที่ดีจะทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน อยากมีส่วนร่วม มีส่วนเสริมทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้น แม้ว่าผู้เรียนจะไม่มี ความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ก็อาจจะมี ความกล้าที่จะถาม กล้าที่จะ ทดลองเพราะผู้สอนให้โอกาสและมีความเข้าใจในตัวผู้เรียน ดังนั้นสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งทางด้าน กายภาพและด้านจิตใจ จึงช่วยผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ได้ดีขึ้นและมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้สอน ต่อสิ่งที่ เรียน เกิดเป็นความชื่นชม ชื่นชอบและประทับใจ อีกนัยหนึ่งการจัดสภาพแวดล้อมทางด้าน กายภาพและจิตใจที่ดี และเหมาะสมมีผลทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

2. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แม้สภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่เอื้ออำนวย สถานที่บางแห่งอาจมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร เช่น ห้องซึ่งไม่มีเครื่องปรับอากาศหรือสถานที่คับแคบ ในกรณีดังกล่าวนี้ สภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ขนาดห้องเรียน เสียง แสง กลิ่น อุณหภูมิที่เหมาะสม ความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ และสภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจ ได้แก่ การสร้างความรู้สึกสบายใจไม่บีบคั้นจิตใจ ได้รับการยกย่องและยอมรับจากบุคคลอื่น ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ตนเป็นคนสำคัญ สภาพการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ยืดหยุ่น ไม่เครียด ผู้สอนให้อิสระ ให้อภัย และให้โอกาสผู้เรียน สภาพแวดล้อมทั้ง 2 ประเภทนี้ มีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้นั้นๆ และช่วยเหลือให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้นับมากขึ้น

Knowles (1980) ได้เสนอแนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่เกิดจากกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการชี้แนะตนเอง และการมีส่วนร่วมในการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้แบบชี้แนะตนเอง จะใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการจัดการเรียนรู้ มีความพร้อมที่จะเรียนหากว่าความรู้จะนำมาใช้พัฒนาตนเองได้ และต้องเป็นความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทันที ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง เป็นการแสดงการยอมรับในเอกลักษณ์ของผู้เรียน ผู้ใหญ่แต่ละบุคคล แสดงความยินดีที่ได้รู้จักและยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตนของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ความรู้สึกจะพัฒนาต่อไปเป็นความรู้สึกเคารพซึ่งกันและกัน เป็นความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อไปคือกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. การสร้างกลไกต่างๆ เพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งอาจทำได้โดยการตั้งกลุ่มทำงาน ตั้งคณะกรรมการหรือการตกลงร่วมกัน

3. วิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง ตามความเชื่อเบื้องต้นของ Andragogy ที่ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะนำตนเอง คือ ผู้เรียนผู้ใหญ่บอกว่าต้องการสิ่งใดได้และถ้าหากติดขัดวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มต้องช่วยแนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน การที่ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความต้องการของตนเอง มีข้อดีแรกคือ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่ได้รับระบุความต้องการของตนเอง ข้อดีต่อมาคือ เกิดความมุ่งมั่นผูกพันต่อเป้าหมายที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

4. วิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ในทางการศึกษา ในการเขียนความต้องการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เหมาะสม ผู้เรียนผู้ใหญ่บางคนสามารถเขียนได้เอง หากติดขัดวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มต้องช่วย

แนะนำและให้ความสะดวก ข้อดีของการที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาของตนเอง ก็เช่นเดียวกับข้อดีของการวิเคราะห์ความต้องการของตนเองคือ ภูมิใจในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง และความผูกพันมุ่งมั่นและการยอมรับในสิ่งที่ตนเองระบุเอง

5. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ เลือกกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชอบและมั่นใจที่จะกระทำ หากติดขัดวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มต้องแนะทางเลือก ช่วยบอกข้อดี ข้อจำกัดของแต่ละวิธีการจัดการเรียนรู้ มอบการตัดสินใจให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้เรียน สอดคล้องกับการรับรู้ของตนเอง ที่จะชี้แนะตนเองของผู้ใหญ่และเปิดโอกาสให้ได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มที่

6. ผู้เรียนจะดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยมีวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มเป็นพี่เลี้ยง เพื่อให้เกิดความมั่นใจเมื่อติดขัดหรือต้องการความช่วยเหลือ ผู้เรียนกับวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มมีโอกาสเรียนรู้จากกันและกัน

7. ประเมินความก้าวหน้าของการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ ถ้าจำเป็นต้องดัดแปลงหรือยืดหยุ่น สำหรับการประเมินในขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ผู้เรียนจะทราบว่าตนเองถึงจุดมุ่งหมายที่ตนกำหนดไว้แล้วหรือยัง ยังขาดอีกเท่าไร การประเมินตนเองขั้น มีข้อดีที่กลายเป็นการวิเคราะห์ความต้องการหรือสิ่งที่ขาดของผู้เรียนด้วยตนเองอีกครั้งถ้ายังไม่ถึงจุดหมายที่ต้องการ ผู้เรียนทราบว่าขาดอีกเท่าไร ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความขาดหรือความต้องการเอง ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป ทำให้วงจรกระบวนการจัดการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 7 ย้อนไปบรรจบเป็นขั้นตอนที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่จึงเกิดอย่างต่อเนื่องด้วยการชี้แนะตนเอง

สรุปได้ว่า แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) นั้นมีขั้นตอนการวางแผนการเรียนรู้ โดยนำกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มาใช้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เน้นการเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์เดิมของผู้ใหญ่เป็นทรัพยากรในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอนเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ผู้เรียนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตัดสินใจและเลือกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมาอิสระในการเรียนรู้ จะทำให้การเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผนวกกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ได้สังเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้ผู้ใหญ่แล้ว สารัตถะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ผู้ใหญ่จำเป็นต้องยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การอาศัย/ใช้ประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นทรัพยากรในการเรียนรู้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ควรมีความยืดหยุ่นทั้งด้านเนื้อหาหลักสูตร

รูปแบบการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ควรยึดโยงกับความ ต้องการ ความสนใจและประสบการณ์ที่ผ่านมา ดังนั้นการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรยึดถือเอา สถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ รวมถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคกิจกรรม การสอนที่หลากหลายและเหมาะสม ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ จนเกิดความชำนาญและประเมินผล งาน รวมถึงมีการเสริมแรงทางบวกเพื่อส่งผลให้เกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและ ตระหนักถึงคุณค่าของผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้

ตอนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้

การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้คือ กระบวนการการวางแผนที่เป็นระบบและครอบคลุม เพื่อคาดการณ์อนาคตเกี่ยวกับความร่วมมือกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้และแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดย Boone (1992) ได้ เสนอว่า การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ควรมีความเข้าใจพื้นฐานหรือยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เป็นความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นใน ตัวผู้เรียน ไม่ว่าจะผู้เรียนจะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ในรายบุคคล การเปลี่ยนแปลง ที่คาดหวังว่าจะเกิดจากผู้เรียนคือ ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ในระดับกลุ่มหรือชุมชนการ เปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในชุมชนคือ วิธีการต่างๆ ในการประสานความต้องการและ ผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

2. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เป็นเรื่องของการตัดสินใจ นักพัฒนาโปรแกรมจะต้อง ยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นว่า การวางโปรแกรมจะต้องให้บุคคลหรือตัวแทนของบุคคลเข้ามามีส่วน ร่วมในทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ที่กำหนดความต้องการของบุคคลและปัญหา ชุมชน ตลอดจนถึงขั้นตอนการประเมินผลและเสนอรายงาน

3. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้มีหลักสำคัญในเรื่องการร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของผู้ เข้ามารับบริการกับนักพัฒนาโปรแกรมในการวิเคราะห์และกำหนดว่าอะไรคือความต้องการ หรือ ปัญหาที่ต้องการแก้ไข การเลือกทรัพยากรและวิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงวิธีการประเมินที่ เหมาะสมที่สุด

4. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เป็นเรื่องของระบบและแนวคิด กล่าวคือ การพัฒนา โปรแกรมเป็นระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยแนวคิดต่างๆ ในระบบใหญ่ดังกล่าว จะประกอบด้วยระบบย่อยอีก 3 ระบบ ที่มีแนวความคิดที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกันสามารถจำแนกดังนี้ ระบบการวางแผน ระบบการสร้างและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ และระบบการประเมินผลและความรับผิดชอบใน การรายงานผล

5. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เป็นวิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่งที่องค์กรจะได้ข้อมูลย้อนกลับ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ทำให้องค์กรมีความตื่นตัว ทันทต่อเหตุการณ์และสามารถปรับปรุงองค์กรได้ในอนาคต

นอกจากนี้บทบาทของนักพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และมือนักพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ได้เลือกนำไปใช้ตาม Boone (1992) กล่าวถึงบทบาทของนักพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. หน้าที่ในฐานะเป็นนักส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ

2. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องทำหน้าที่นำเสนอความต้องการของผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมหรือปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไขให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรได้ทราบ เพราะทุกขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมจะต้องอาศัยความร่วมมือ จากคณะเจ้าหน้าที่ขององค์กรทุกฝ่าย

3. คุณสมบัติและนิสัยของนักพัฒนาโปรแกรมจะทำให้ให้นักพัฒนาโปรแกรมปฏิบัติงานและวางโปรแกรมแตกต่างกันตามปรัชญา ความเชื่อเจตคติ ทักษะ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

4. นักพัฒนาโปรแกรมควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) จากแนวความคิดที่หลากหลายและสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับภารกิจและปรัชญาขององค์กรได้

5. หน้าที่ของนักพัฒนาโปรแกรม คือ การตัดสินใจในการเลือกวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุดในทุกขั้นตอนของโปรแกรม และการตัดสินใจจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ

6. นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องมีหน้าที่ในการวางแผน การสร้างและนำโปรแกรมไปปฏิบัติการประเมินผลโปรแกรมและความรับผิดชอบในการรายงานวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม (Program's Objective)

สอดคล้องกับ Boyle (1981) ให้ความหมายของการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ว่า หมายถึง การปฏิบัติการและการตัดสินใจอย่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกันระหว่างนักพัฒนาโปรแกรมกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโปรแกรม ความสำคัญของการพัฒนาโปรแกรมคือความสามารถในการกำหนดได้ชัดเจนถึงสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง และสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาโปรแกรมหมายถึง กระบวนการวางแผนการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของโปรแกรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (อุ๋นต่านพคุณ, 2546)

ปัจจัย	ประเภทของโปรแกรม		
	เชิงพัฒนา	เชิงสถาบัน	เชิงสารสนเทศ
เป้าหมายหลัก	การกำหนดความต้องการและปัญหาของบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน	ส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาความสามารถทักษะความรู้ สมรรถภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล	การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ
แหล่งที่มาของการกำหนดวัตถุประสงค์	พัฒนามาจากความต้องการหรือปัญหาของผู้รับบริการ	ส่วนใหญ่พัฒนามาจากความรู้นักวิทยาศาสตร์และจากนักการศึกษา	พัฒนามาจากความรู้หรือข้อมูลใหม่ๆ ที่ได้มาจากผลงานการวิจัยกฎหมายใหม่หรือมาตรการใหม่ๆ
วิธีใช้ความรู้	ความรู้ เนื้อหาสาระเป็นวิธีการหรือเครื่องมือเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์	โปรแกรมจะให้ความสำคัญว่าผู้เรียนได้รับเนื้อหาความรู้มากน้อยเพียงใดและวิธีการใดให้ความรู้ได้มากที่สุด	เป็นการถ่ายโอนเนื้อหาสาระไปให้ผู้เรียนเพื่อสามารถนำไปใช้ได้ทันที
ระดับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	เกี่ยวข้องในการกำหนดความต้องการหรือปัญหา ขอบเขต และลักษณะของโปรแกรม	เกี่ยวข้องในการนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปปฏิบัติ	ส่วนมากเกี่ยวข้อง ในฐานะผู้รับสารสนเทศ
บทบาทของผู้จัดโปรแกรม	เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหาจนถึงการประเมินผลบทบาทอื่นๆ เช่น ส่งเสริมให้กำลังใจ ดูแลความเรียบร้อยและเสนอเพื่อรายงานผล	ถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการเรียนการสอน	ให้คำตอบสำหรับคำถามเกี่ยวกับสารสนเทศต่างๆ
มาตรฐานของประสิทธิผล	เกณฑ์ประสิทธิผล คือ คุณภาพในการแก้ปัญหาและระดับของการแก้ปัญหาเป็นของบุคคล กลุ่มและชุมชน	เกณฑ์ประสิทธิผล คือ ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระหรือสมรรถภาพในด้านต่างๆ	เกณฑ์ประสิทธิผล คือ จำนวนประชาชนที่ได้รับสารสนเทศและปริมาณของสารสนเทศที่เผยแพร่

จากตารางข้างต้น เมื่อพิจารณาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (1981) เป็นโปรแกรมเชิงพัฒนา (Development Programs) ซึ่งเน้นระบุปัญหาของกลุ่มบุคคล/ชุมชนที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จุดเริ่มต้นของโปรแกรมเกิดในสถานการณ์ที่คลุมเครือ มักไม่ทราบสาเหตุปัญหาที่แท้จริง โดยทุกคนเห็นพ้องว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ใช้ความรู้เป็นเครื่องมือนำไปสู่การแก้ปัญหา เป้าหมายของโปรแกรมเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ เจตคติและทักษะความชำนาญ และเมื่อประเมินแล้วมีกลุ่มบุคคล/ชุมชนมีผลการพัฒนาไปทางบวกถือเป็นผลคุ้มค่าของการพัฒนาเชิงโปรแกรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพัฒนานั้น วัตถุประสงค์ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก จึงมีความเหมาะสมที่จะเลือกใช้เป็นการรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนารูปแบบหรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

นอกจากนี้ เป้าหมายการสอนตามแนวคิดของ Friere (1970) คือการพัฒนาจิตสำนึก (Consciousness) แก่ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ โดย Friere ได้แบ่งจิตสำนึกของมนุษย์ออกเป็น 4 ระดับ กล่าวคือ

1. ระดับต่ำสุดของจิตสำนึก คือ จิตสำนึกที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง (Intransitive Consciousness) สภาพของประชาชนที่มีจิตสำนึกเช่นนี้ มีมากในประเทศโลกที่สาม ยกจน ดิ้นรนระดับพื้นฐานต่ำสุด เชื่อถือโชคกลาง

2. ระดับจิตสำนึกกึ่งเปลี่ยนแปลง (Semi-Intransitivity) ในระดับนี้จิตสำนึกไม่เต็มที่ได้รับ ค่านิยมผิดๆ ใช้อารมณ์และรุนแรง

3. จิตสำนึกในระดับที่ 3 คือการเปลี่ยนแปลงที่ไร้เดียงสา (Naive Transitivity) กล่าวคือ ประชาชนซึ่งเคยสงบเงียบ เกิดตระหนักรู้ มีการประท้วงวิพากษ์วิจารณ์ ถูกปลุกกระตุ้นให้เป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ ขาดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อดีคือ ประชาชนเริ่มตระหนักรู้ว่าตัวเองมีส่วนในการกำหนดชะตาชีวิต

4. จิตสำนึกในระดับสูงสุดคือ ชั้นวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Consciousness) มีการไตร่ตรอง มีการคิด สนทนา (Dialogue) มีความเชื่อมั่น มีการผสมผสานระหว่างการทำและการใคร่ครวญเข้าด้วยกัน คือ มโนธรรมสำนึก (Conscientization) หรืออาจกล่าวได้ว่า มโนธรรมสำนึกของ Friere อันเป็นจิตสำนึกขั้นที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ อีกนัยหนึ่งก็คือ (Critical Thinking)

เช่นเดียวกับ Tyler (1986) ได้กำหนดหลักการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ 4 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Choose Education Activities) การกำหนดวัตถุประสงค์นี้ พิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียนสภาพชีวิตของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และจากแนวคิดทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงด้านเนื้อหา

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Select Learning Experience) Tyler มีความเห็นว่าหลักในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนและนำไปใช้จริง ได้เกิดความพึงพอใจทำให้มีปฏิริยาโต้ตอบ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้และทำให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organize Learning Outcomes) Tyler เห็นว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องมีความต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนและสามารถบูรณาการได้ โดยจัดทั้งในรูปแบบของการให้ข้อมูลความรู้ แนวคิด ค่านิยม และทักษะได้

4. การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluate Learning Outcomes) Tyler จะให้ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยประเมินจากการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ระบุสถานการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้ เลือกออกแบบวิธีสำหรับรวบรวมข้อมูล หลักฐาน การกำหนดตัวอย่าง การรวบรวมข้อมูล การสรุปและจัดกระทำข้อมูล

สำหรับ Boyle (1981) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ 15 ข้อ ที่ควรพิจารณาเบื้องต้นในการดำเนินการตามหลักการพัฒนาการเรียนรู้เป็นพื้นฐานเพื่อดำเนินโปรแกรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. การสร้างพื้นฐานทางปรัชญาในการจัดโปรแกรม (Philosophical Basic for Programming) การวิเคราะห์ความเชื่อของผู้จัดโปรแกรม เป็นสิ่งสำคัญอันเป็นพื้นฐานในการจัดทำโปรแกรมการเรียนรู้ แม้เป็นสิ่งที่จะกระทำได้ไม่ถนัดนัก ความเชื่อมีอิทธิพลอย่างมากในการเลือกวิธีปฏิบัติ ในขั้นตอนของการวางโปรแกรมตั้งแต่การเลือกแหล่งข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ต่างกัน ปัญหาและสาเหตุซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นผู้ที่มีความเชื่อและปรัชญาต่างกัน จะเลือกแหล่งข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ต่างกัน ความแตกต่างตามความเชื่อเชิงปรัชญามีผลในทุกขั้นตอนจนกระทั่งขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินโปรแกรมและการรายงานความสำเร็จของโปรแกรม

2. การวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาและความต้องการ (Situational Analysis of Problems and Needs) การวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาและความต้องการ เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการจัดทำโปรแกรม เนื่องจากขั้นตอนนี้จะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรม การวิเคราะห์สถานการณ์เป็นการศึกษาวิเคราะห์แปลความ พิจารณาส่งที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายและชุมชน จุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดทำโปรแกรมมักเริ่มจากสถานการณ์ที่คลุมเครืออาจกำหนดความต้องการที่ชัดเจนยังไม่ได้ หรือแม้มีการกำหนดความต้องการได้ แต่ก็อาจเป็นความต้องการที่มีใช้ความต้องการที่แท้จริง จึงยังต้องนำมาวิเคราะห์เลือกและจัดลำดับความสำคัญตามสภาพความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้งตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่จะนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์

3. การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำโปรแกรมของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย (Involvement of Potential Clientele) ผู้จัดทำหรือผู้กำหนดโปรแกรมการศึกษานอกระบบต้องตัดสินใจในรายละเอียดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เช่น ใครบ้างมีส่วนร่วม ควรมีส่วนร่วมอย่างไร มากน้อยแค่ไหน นำมาใช้ในการวิเคราะห์ลึกซึ้งเท่าใด ให้น้ำหนักความสำคัญแค่ไหน การตัดสินใจดังกล่าว มีผลต่อ

การเลือกกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการมีส่วนร่วมรูปแบบของโปรแกรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของบุคคลเป้าหมายเป็นปัจจัยที่สำคัญต้องพิจารณาประกอบด้วย

4. ระดับความรู้ปัญญา สถานะภาพสังคมของกลุ่มบุคคลที่จะมีส่วนร่วม (Levels of Intellectual and Social Development of Potential Clientele) กิจกรรมในโปรแกรม การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ควร เน้นที่ผู้เรียนในสภาพชีวิตจริงและผู้เรียนเป็นผู้กระทำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรับผิดชอบในการ เรียนรู้ของตนเอง ดังนั้นนักศึกษานอกระบบต้องให้ความสำคัญในประเด็นความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ดังนั้น ผู้จัดโปรแกรม จึงควรให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของกลุ่ม คนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำโปรแกรม ความแตกต่างระหว่างบุคคล อาจเป็นทั้ง ปัจจัยในเชิงบวก และปัจจัยเชิงลบได้ทั้งสิ้น ผู้จัดทำโปรแกรมจึงต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในการ ตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสมที่สุด

5. แหล่งข้อมูลเพื่อการพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ (Sources to Investigate and Analyze in Determining Program Objectives) ผู้จัดโปรแกรมควรพยายามใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย จำนวนแหล่งข้อมูลมากและหลากหลายเท่าไรยิ่งช่วยให้การ กำหนดวัตถุประสงค์ได้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการ มีความเป็นไปได้สูงมากเท่านั้น แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ คือ ผู้เรียนหรือประชาชนที่ร่วมโปรแกรมนั้นเอง ชุมชน สภาพเศรษฐกิจและ สิ่งแวดล้อมของผู้เรียนและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา ผู้จัดโปรแกรมควรพยายามใช้ ประโยชน์ให้มากที่สุด จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ยิ่งจำนวนแหล่งข้อมูลมากและหลากหลาย เท่าไร ก็ยิ่งช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ได้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการมีความเป็นไปได้ สูงมากเท่านั้น แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ คือ ผู้เรียนหรือประชาชนที่เข้าร่วมโปรแกรมต้องมีการเปลี่ยน ทิศทางตามไปด้วย ตามที่กล่าวมาแล้วที่ว่าโปรแกรมเชิงพัฒนามักเริ่มสภาพการณ์ที่คลุมเครือ ดังนั้นในการศึกษาแหล่งข้อมูลเบื้องต้น อาจกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ระดับหนึ่ง แต่เมื่อการการศึกษา แหล่งข้อมูลและการดำเนินงานของกลุ่มเป้าหมายคืบหน้าไป ระดับความต้องการอาจพัฒนาอีกซึ่ง มากเพิ่มขึ้น อาจทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงแหล่งข้อมูลในภายหลัง

6. ข้อจำกัดในด้านบุคคลและสถาบัน (Recognition of Institution and Individual Constrains) การวางโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ควรตระหนักในข้อจำกัดทั้งด้านบุคคลและด้าน สถาบันข้อจำกัดเหล่านี้อาจปรากฏให้เห็นชัดเจนบ้าง มีอยู่แต่อาจไม่เห็นชัดเจนบ้าง ข้อจำกัด เหล่านี้ ประกอบด้วย 1) ปรัชญาเกี่ยวกับการวางโปรแกรมของสถาบันที่อาจเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งด้านประเด็นเนื้อหาในกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม 2) ทรัพยากรเงินและวัสดุที่อาจไม่เพียงพอ สำหรับกลุ่มที่มีระดับสังคมเศรษฐกิจต่ำบางกลุ่ม 3) ความเชื่อบางชนิดของบุคคลภายนอก ผู้สนับสนุนทรัพยากรในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 4) ความเชื่อเกี่ยวกับการจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหาของผู้บริหารโปรแกรม 5) ความเชื่อของบุคคลเป้าหมายและของชุมชน 6) ความเชื่อของผู้รับผิดชอบการวางโปรแกรมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาข้อจำกัดเหล่านี้ อาจหลีกเลี่ยงได้ถ้ามีการจัดการที่ดี ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมต้องตระหนักในความสำคัญ ของข้อจำกัดดังกล่าว และยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางโปรแกรม

7. เกณฑ์สำหรับจัดลำดับความสำคัญ (Criteria for Establishing Program Priorities) ผู้จัดโปรแกรมมีโอกาสเผชิญกับความต้องการที่หลากหลายและมีความจำเป็นด้วยกันทั้งสิ้น แต่อาจมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและทรัพยากร การตัดสินใจเลือกจึงเป็นสิ่งที่ยาก การจัดลำดับความสำคัญเป็นกระบวนการที่ช่วยในการตัดสินใจ ขั้นตอนของการจัดลำดับความสำคัญ คือ กำหนดเกณฑ์กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ เพื่อให้การตัดสินใจและจัดลำดับความสำคัญเป็นที่ยอมรับและสมเหตุสมผลตามสภาพการณ์จริง

8. ความยืดหยุ่นของแผนโปรแกรม (Degree of Flexibility of Planned Programs) ความยืดหยุ่นและความเปลี่ยนแปลงได้เป็นหลักสำคัญของการวางโปรแกรม การประเมินต่อเนื่องช่วยให้มีการปรับปรุงทิศทางของโปรแกรมให้สอดคล้องกับสภาพความจริงทั้งด้านทรัพยากรและปัญหา

9. การได้รับความเห็นชอบเชิงกฎหมายและการสนับสนุนจากอำนาจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Legitimation and Support with Formal and Informal Power Situation) ในหลายขั้นตอนของกระบวนการจัดโปรแกรมที่จำเป็นต้องเกิดการยอมรับและเห็นชอบเชิงกฎหมาย และการสนับสนุนจากแหล่งอำนาจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวอย่างเช่น ในขั้นที่วางโปรแกรมและเจ้าหน้าที่เข้าไปศึกษากลุ่มเป้าหมาย หรือในขั้นที่องค์กรที่รับผิดชอบโปรแกรมเข้าไปในชุมชนชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีบทบาทและอำนาจที่จะปฏิเสธหรือยอมรับและสนับสนุนกระบวนการวางโปรแกรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มศึกษาสภาพการณ์จนกระทั่งประเมินโปรแกรมผู้จัดโปรแกรมและเจ้าหน้าที่โปรแกรมพึงส่งรในประเด็นนี้ ซึ่งมีความละเอียดอ่อนเป็นอันมากองค์กรท้องถิ่นที่มีหน้าที่ให้ความเห็นชอบเชิงกฎหมายอาจมีหลายองค์กรและหลายระดับ ผู้จัดโปรแกรมต้องศึกษาให้ชัดเจนล่วงหน้า การได้รับความเห็นชอบเชิงกฎหมายและการสนับสนุนจากแหล่งอำนาจในท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพและความสำเร็จของโปรแกรม

10. การเลือกและดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้ (Selecting and Organizing Learning Experiences) ความหมายของการเรียนรู้ที่นิยมกว้างขวาง มักสรุปว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พฤติกรรมในความหมายนี้หมายรวมไปถึงการปฏิบัติ การคิด และการรู้สึก กรรมวิธีที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ก็จะสอดคล้องกับความเชื่อทางปรัชญา ตัวอย่างเช่น ตามความเชื่อของศึกษาผู้ใหญ่เชิงเสรีนิยม (Liberal Adult Education) วิธีการเอื้อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ คือ ผู้สอนเป็นผู้นำในการซักถามโต้ตอบ (Dialectic) โดยผู้เรียนผู้ใหญ่ต้องอ่านทำความเข้าใจ คิด วิเคราะห์จากตำราที่ผู้สอนแนะนำ โดยใช้เหตุผลและความคิดกระบวนการนี้คาดหวังการเกิดปัญญา (Intellectual) ในตัวผู้เรียน ผู้สอนต้องเป็นผู้รอบรู้ในสาขาที่แนะนำผู้เรียน ผู้สอนต้องศึกษาและคิดหาเหตุผลอยู่ตลอดเวลา ส่วนนักการศึกษาผู้ใหญ่ที่เชื่อในเชิงมนุษยนิยมที่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์แต่ละบุคคล มนุษย์แต่ละคนจึงเป็นเอกลักษณ์ (Unique) และมีความแตกต่างระหว่างบุคคล มนุษย์มีธรรมชาติที่รักดี ต้องการพัฒนา ผู้สอนจึงมีบทบาทในการสนับสนุน สร้างสภาพเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนผู้ใหญ่รับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายใน (Internal Process) ของแต่ละบุคคลจากตัวอย่างข้างต้น ผู้จัดโปรแกรมจึงจำเป็นต้องตรวจสอบความเชื่อเชิงปรัชญาของตนเองและองค์กรสร้าง เป็นกรอบความคิดเชิง

ปรัชญาแล้วจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ให้สอดคล้องกับความเชื่อเชิงปรัชญาในการจัดการศึกษาระบบและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

11. การเลือกรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้ (Identify Instructional Design) ผู้จัดโปรแกรมต้องรับผิดชอบในการเลือกรูปแบบของกิจกรรม รวมทั้งเลือกวิธี (Method) เทคนิค (Technique) และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ (Device) ให้เหมาะสมกับเนื้อหา รูปแบบของกิจกรรม และผู้เรียน ไม่มีวิธี เทคนิค และเครื่องมือใดที่ดีที่สุด การตัดสินใจเลือกมีข้อควรพิจารณา คือ 1) วัตถุประสงค์ของการเรียน 2) ความสนใจและคุณลักษณะอื่นๆ ของผู้เรียนผู้ใหญ่ 3) ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 4) ความพร้อมของเครื่องมือและทรัพยากร และ 5) ความสนใจความถนัดของผู้จัดโปรแกรม กรณีที่หาข้อมูลทั้งห้าประการนี้ไม่ได้ ผู้จัดโปรแกรมอาจต้องตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลเท่าที่มี ซึ่งต้องพิจารณาความเชื่อเชิงปรัชญาในการจัดการศึกษาประกอบด้วย

12. การใช้ประโยชน์การประชาสัมพันธ์ (Utilizing Effective Promotional Priorities) ในชุมชนและท้องถิ่น มีโปรแกรมจำนวนมากที่แข่งขันกันเพื่อรับการสนับสนุนในทุกด้าน โปรแกรมศึกษาระบบแม้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโปรแกรม ต้องการประชาสัมพันธ์ทำให้บุคคล เป้าหมายและชุมชนมีความรู้สึกที่ดีความเข้าใจอันดีรับทราบความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งช่วยสร้างความร่วมมือของบุคคลเป้าหมายและชุมชน

13. การได้รับการสนับสนุนทรัพยากร (Obtaining Resources Necessary to Support the Program) บุคคลเป้าหมายของโปรแกรมศึกษาระบบในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น เงิน ความร่วมมือทางวิชาการ ทวีความจำเป็นมากขึ้นให้เพียงพอเพื่อความต่อเนื่องของโปรแกรมและคุณภาพของโปรแกรม ผู้จัดโปรแกรมควรเปิดโอกาสให้ผู้มีอิทธิพลในการตัดสินใจสนับสนุนทรัพยากรดังกล่าว เข้าร่วมในกระบวนการวางโปรแกรมเพื่อความเข้าใจที่ดีและเพิ่มการยอมรับในโปรแกรกดังกล่าว

14. การประเมินประสิทธิภาพ ผลสำเร็จ ผลกระทบ (Determining the Effectiveness, Result, and/or Impact) เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินโปรแกรมที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ ผู้จัดโปรแกรมต้องเลือกและตัดสินใจระหว่างประเมินเป็นทางการและเป็นระบบซึ่งอาจสิ้นเปลืองทั้งเวลาและแรงงาน กับการประเมินไม่เป็นทางการ ที่อาจมีปัญหาเรื่องความไม่น่าเชื่อถือ

15. การประชาสัมพันธ์และรายงานผลโปรแกรม (Communicating the Value of the Program to Appropriate Decision Makers) เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน ต้องมีการรายงานผลสำเร็จของโปรแกรมให้ผู้สนับสนุนโปรแกรมทราบ การรายงานควรแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผลสำเร็จ รวมทั้งความเข้าใจในอุปสรรคและข้อจำกัดของโปรแกรม วิธีการรายงานมีหลากหลาย ตั้งแต่ชนิดอย่างไม่เป็นทางการ จนถึงลักษณะเป็นทางการในรูปผลการประเมินหรือวิจัยเต็มรูปแบบ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

ศิริวรรณ ชัตติยวิทยากุล (2553) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy Theory) จำนวน 240 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 120 คน และกลุ่มควบคุม 120 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนตามโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 10 อ. ได้แก่ อาหาร อากาศ ออกกำลังกาย อัจฉริยะ อนามัย อุบัติเหตุ/สิ่งแวดล้อม อารมณ์ อติเรก อบอุ่น และอนาคต พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม 1 ใน 3 มีโรคประจำตัว โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับข้อ ความดันโลหิตสูง และเบาหวานตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุมีจำนวนฟันน้อยกว่า 20 ซี่ คะแนนการปฏิบัติตัวเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน ส่วนภายหลังการทดลองพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีคะแนนการปฏิบัติตัวเพื่อส่งเสริมสุขภาพแตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิภาพร สิทธิศาสตร์และสุชาดา สนวนุ่ม (2550) ได้ศึกษาพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านเสาหิน ตำบลวัดพริก อ.เมือง จ.พิษณุโลก โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในในหมู่ 6, 7, 8, 9, และ 12 ตำบลวัดพริก อ.เมือง จ.พิษณุโลก จำนวน 345 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กลุ่มประชากรทั้งหมดตามคุณสมบัติที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ผลการวิจัยจากการศึกษาโดยการพิจารณารายด้าน 6 ด้าน กล่าวคือ 1.พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด คือกลุ่มตัวอย่างมีการปรึกษาแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทันที เมื่อมีอาการผิดปกติ ค่าเฉลี่ย 3.58 2. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ มีคนในครอบครัวดูแลและช่วยเหลือ ค่าเฉลี่ย 3.58 3. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการทำกิจกรรมเพื่อยืดเส้นยืดสาย เช่น แกว่งแขน ยืดขา ค่าเฉลี่ย 3.43 4. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านโภชนาการของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ รับประทานอาหารรสเค็มจัด ค่าเฉลี่ย 3.80 5. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านการพัฒนาด้านจิตวิญญาณของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ พยายามทำใหู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ค่าเฉลี่ย 3.61 6. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านการพัฒนาด้านการจัดการกับความเครียดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ สามารถที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีสติ ค่าเฉลี่ย 3.56 ผลการวิจัยนี้เสนอแนะให้จัดทำโปรแกรม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนมากขึ้น เน้นการปฏิบัติการออกกำลังกายที่ถูกต้องและส่งเสริมเรื่องของการจัดการความเครียด รวมทั้งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพ

อาชญญา รัตนอุบล และคณะ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทย พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ 4 ขั้นตอนคือ กำหนด

ภารกิจ ตรงจุดเข้าถึงแหล่ง ประเมินสารสนเทศ และบูรณาการวิธีการใช้งาน ได้ถูกนำไปใช้ โดยส่วนใหญ่ผู้สอนเริ่มเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ผู้เรียนของตน และพยายามคิดค้นกลยุทธ์ในการเสริมสร้างการเสริมสร้างการเรียนรู้สารสนเทศให้เหมาะสมกับ ธรรมชาติและบริบทของแต่ละท้องถิ่น โดยผู้สอนได้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สารสนเทศทั้งในสถาบันการศึกษาและในชุมชน สำหรับความคิดเห็นของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความสุขและชอบการเรียนรู้สารสนเทศ โดยเฉพาะขั้นตรงจุดเข้าถึงแหล่ง เพราะได้มีโอกาส แสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ได้ตามที่ตนต้องการ โดยผู้เรียนกำหนดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มี โอกาสค้นคว้าศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆทั้งจากโลกแห่งความเป็นจริงภายในและ ภายนอกสถาบันการศึกษา และโลกของอิเล็กทรอนิกส์

มนัสวานันท์ โกวิทยา (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมทางการเรียนรู้ ระยะเวลา แหล่งความรู้และสื่อ สภาพแวดล้อม และการวัดและการประเมินผล และผลการ ทดลองโปรแกรมพบว่า กลุ่มทดลองมีลักษณะของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมหลังเข้าโปรแกรมสูง กว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่า การศึกษาประเด็นรูปแบบการเรียนรู้สาร เทตเพื่อการส่งเสริมเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ยังมีจำนวนน้อย รวมไปถึงการศึกษาในลักษณะดังกล่าวเชิงลึก เพื่อมุ่งพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาผู้สูงอายุในยุคสื่อ สังคมดิจิทัล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาและพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุสามารถ ใช้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม จาก การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนารอบแนวคิดการวิจัยและใช้เป็นแนวทาง ดำเนินการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า โดยการรวบรวมรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารมาเป็น พื้นฐานเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและดำเนินการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ซึ่งได้ทำการ ประมวลและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

1.1 โปรแกรมการจัดการเรียนรู้ของ Boyle (1981) เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ มีขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน

- ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดพื้นฐานสำหรับพัฒนาโปรแกรม
- ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์สำหรับกลุ่มผู้รับบริการ
- ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาผลที่พึงประสงค์
- ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน
- ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผนการเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงาน
- ขั้นตอนที่ 7 ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร
- ขั้นตอนที่ 8 การรายงานค่าของโปรแกรม

2. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 2) การสร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน 5) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การประเมินผลการเรียนรู้ มาผสมผสานร่วมกันหลักการจัดการเรียนรู้เพื่อเป้าหมายในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ประเด็นเพื่อเอื้อให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย 2) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการปรับตัวสู่การสร้างเสริมสุขภาพที่ดี และ 3) การยอมรับเทคโนโลยีและเห็นคุณค่าเชิงสร้างสรรค์

3. ผลลัพธ์ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยต้นแบบ และปัจจัยเงื่อนไขการนำไปใช้

(ดังปรากฏตามภาพที่ 2)

กรอบแนวคิดการวิจัย รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพ
สำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย และ 3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experiment Research) ที่มีรูปแบบการวิจัยเป็นกลุ่มเดียว (One Group Pretest-Posttest Design) มีการวัดผลก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งระยะการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ 1) การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย 2) ศึกษาผลการทดลองรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย และ 3) ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

1. ดำเนินตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) 5 ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนที่ 1 คือ กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 คือ วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 คือ พิจารณาผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 คือ กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 คือ สร้างแผนการสอนโดยดำเนินการตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 1 คือ กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม

ศึกษาหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาเป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ได้รับมาใช้ในงานวิจัยได้ดังนี้ การศึกษาหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) เรียนรู้ โดยมุ่งหวังผลของการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่มีลักษณะที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมีระยะเวลาสั้น เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที

และมีเนื้อหาวิชาที่เน้นการลงมือปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ด้านการจัดการเรียนการสอนและวิธีการจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และเป็นผู้ที่สามารถชี้นำตนเองได้ การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นการนำกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกฝนและการปฏิบัติ วิธีการเรียนการสอนและการจัดกลุ่มผู้เรียนได้สนับสนุนบรรยากาศที่จะสามารถเอื้อต่อการเรียนรู้ได้ดี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และมีความยืดหยุ่น ด้านสถานที่ควรมีความเหมาะสมกับผู้เรียนและผู้สอน โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดโปรแกรมเตรียมบุคลากรให้พร้อม คือ ผู้สอนและวิทยากรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก และผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มร่วมในการดำเนินโปรแกรม

ขั้นตอนที่ 2 คือ วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มเป้าหมาย

ใช้การสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อช่วยให้การจัดการการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ที่พัฒนาจะสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 คือ พิจารณาผลที่พึงประสงค์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มากำหนดผลที่ต้องการให้เกิดผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรมที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดเนื้อหาความรู้ที่มาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายคือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมที่สามารถวัดผลลัพธ์ด้านความรู้ เจตคติและทักษะปฏิบัติจริงจากการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน

ผู้วิจัยบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินโปรแกรมด้านการเงิน โดยได้รับเงินทุนการวิจัย การบริหารจัดการทรัพยากรด้านบุคคลคือ การเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อบรรยายและจัดการประชุมกลุ่มย่อยในการดำเนินการโปรแกรมตามเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผนการเรียนรู้

การสร้างแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนดังขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและเข้าอบรมเนื้อหาฝึกฝนปฏิบัติจริงในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้หลักปฏิบัติและนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแผนการเรียนรู้ดังนี้ 1. เข้ารับการเรียนรู้ ฝึกอบรมและศึกษาดูงาน 2. การศึกษาเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การรู้สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่ 3. การกำหนดแหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เลือกผู้เป็นวิทยากร

โดยมีเกณฑ์พิจารณา คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้และมีประสบการณ์ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ การรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่ โดยผู้วิจัยได้มีการประชุมร่วมกับคณะวิทยากรหลายครั้ง เพื่อถ่ายทอดความรู้ ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง ด้านสุขภาพ 4. สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ เอกสารประกอบการสอน วีซีดี เครื่องเล่นเทป และซีดี เครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน และเอกสารประกอบการสอน 5.การประเมินผลการเรียนรู้

2. การสร้างโปรแกรมการจัดการการเรียนรู้

ผลจากการดำเนินการตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามขั้นตอนที่ 1 คือ กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 คือ วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 3 คือ พิจารณาผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 คือ กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน และขั้นตอนที่ 5 คือ สร้างแผนการสอน ผู้วิจัยจึงได้รูปแบบการเรียนรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ประกอบด้วย 1. การกำหนดพื้นฐานสำหรับพัฒนาโปรแกรม 2. การวิเคราะห์สถานการณ์สำหรับกลุ่มเป้าหมาย 3. การพิจารณาผลที่พึงประสงค์ 4. การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน 5. การสร้างแผนการเรียนรู้ 6.โปรแกรมการปฏิบัติงาน 7. ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร 8.การรายงานค่าของโปรแกรม

ทั้งนี้ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้สังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และหลักการการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เชิงพัฒนามาใช้ โดยจากกรอบแนวคิดในการวิจัย นำมาใช้ในขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ดังนี้ 1. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้ 2. การสร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน 3. การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม 4. การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน และเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม 5. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเองและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม 6. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม 7. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม เนื้อหาสาระประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพองค์รวม การรู้สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่

สำหรับการนำหลักการพัฒนารูปแบบที่ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรม และผลลัพธ์ที่ได้รับมีความสัมพันธ์กันต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ (ทิศนา ชวนมณี, 2548) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม สามารถนำรูปแบบกิจกรรมไปปฏิบัติได้และช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ใหม่ซึ่งนำไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ ได้แก่ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม จากการจัดตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยการทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานส่วนต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือในการส่งตัวแทนเข้าร่วมเป็นคณะทำงานและเป็นตัวแทนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาและการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันให้เหมาะสมกับความต้องการและประสบการณ์ของกลุ่มผู้สูงอายุต่อไป

3. การตรวจคุณภาพรูปแบบการรัฐสภาระสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

หลังจากได้โปรแกรมการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการในขั้นต่อไปดังนี้

1. การตรวจคุณภาพรูปแบบการรัฐสภาระสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยผู้วิจัยได้นำโปรแกรมที่ได้สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง 2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) ได้ผลค่าความสอดคล้องในระดับ 0.86 และ 3. ปรับแก้ไขตามที่คุณวุฒิแนะนำ คือเพิ่มเนื้อหาของกิจกรรมการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพองค์กรรวม

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจคุณภาพของเครื่องมือวัด

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาเครื่องมือวิจัยตามกรอบนิยามปฏิบัติการและตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงมีการทดลองใช้เครื่องมือก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายที่คล้ายคลึง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยนำได้ดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มและจัดทำแบบสัมภาษณ์ความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อสะท้อนผลการนำรูปแบบไปใช้และนำเสนอปัจจัยเงื่อนไขของการใช้โปรแกรมการจัดการเรียนรู้ต้นแบบ นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) โดยมีเกณฑ์ว่า ค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้มากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 ถือว่า แบบประเมินนั้นมีความเหมาะสมที่ใช้ได้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544) และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาเพื่อใช้กับกลุ่มทดลองหลังจากเสร็จสิ้นการอบรม และนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบการรัฐสภาระสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

สำหรับการวิเคราะห์ความต้องการ ค่านิยมและความสนใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุจากคณะทำงานที่เป็นตัวแทนของผู้สูงอายุ โดยใช้เทคนิคการอภิปรายร่วมกันและได้ข้อมูลที่เป็นความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างทัศนคติด้านบวกเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและการดูแลสุขภาพของตนเอง การสร้างความตระหนักรู้ด้านการดูแลสุขภาพตนเอง การรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่ การสื่อสารเพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ดีและการใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุข ความสนใจและความต้องการที่จะเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาความรู้ที่จำเป็นต่อการ

ดำเนินชีวิตและการส่งเสริมสุขอย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบันและอนาคต โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลการสังเคราะห์เนื้อหาในการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมความหมายและองค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพที่ดี โดยมุ่งที่การส่งเสริมความรู้ การพัฒนาเจตคติทางบวกและการแสดงออกที่เสริมสร้างการส่งเสริมสุขภาพและดูแลสุขภาพองค์รวมมาเป็นเป้าหมายหลักของการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในครั้งนี้

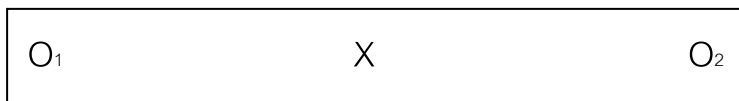
1. แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และทฤษฎีการสร้างความรู้ ที่ครอบคลุมด้านชื่อกิจกรรม ระยะเวลา วัตถุประสงค์ สารเนื้อหา สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ และขั้นตอนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสม เมื่อปรับแก้ไขแล้วจึงนำส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบความเหมาะสมอีกครั้ง จากนั้นนำไปให้กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน เพื่อวิเคราะห์เชิงเนื้อหาให้ความเห็นเรื่องการใช้ภาษาและความเข้าใจ เมื่อผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแล้วได้นำไปทดลองใช้กับอาสาสมัครที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเที่ยง 0.9

2. แบบวัดความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์เพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วยคำถาม 25 ข้อ มีลักษณะเป็น 6 ตัวเลือก ซึ่งสร้างจากหลักการและทฤษฎีครอบคลุมเนื้อหาตามแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดต่างๆ ด้วยการหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความเหมาะสมด้านภาษาและเนื้อหารายข้อ จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยผู้วิจัยทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน เพื่อคัดเลือกข้อที่มีความยากระหว่าง 0.20 - 0.80 และมีอำนาจจำแนก 0.20 - 0.90 โดยทุกฉบับผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนี IOC เท่ากับ 0.9 และหาค่าความเที่ยง (Reliability) ได้เท่ากับ 0.8

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ซึ่งเป็นขั้นตอนการนำโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริงปฏิบัติงานกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้สูงอายุที่สมัครใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยผู้วิจัยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว มีการวัดก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) (บุญธรรม กิจปรีบริสุทธิ, 2540) ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบการทดลอง

โดยที่ X หมายถึง การจัดกระทำตามโปรแกรมทดลอง
 O₁ หมายถึง การวัดผลก่อนการทดลอง
 O₂ หมายถึง การวัดผลหลังการทดลอง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วมในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Purposive Sampling) กล่าวคือ มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ ศาสนา สถานภาพการสมรส ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ซึ่งเต็มใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมทดลอง ผู้วิจัยให้ทุกคนทำแบบวัดความรู้ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test) และหลังเข้าร่วมกิจกรรม (Post-test) รวมถึงแบบวัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมและหลังเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อกิจกรรมที่จัดและทราบผลกิจกรรมเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมแต่ละระยะตามแนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่

ทั้งนี้ กรอบระยะเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโปรแกรมการเรียนรู้ครั้งนี้ (ภาพประกอบสาระสำคัญข้างต้น) ประกอบด้วย 4 ระยะ จำนวน 24 วัน รวมเวลา 65 ชั่วโมง กล่าวคือ

ระยะที่ 1 ช่วงเตรียมความพร้อมผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยการจัดปฐมนิเทศ ในวันที่ 1 มีนาคม 2562 เวลา 13.00 – 18.00 น. เป็นจำนวน 1 วัน รวมเวลา 5 ชั่วโมง

ระยะที่ 2 ช่วงฝึกปฏิบัติโดยการเข้าร่วมกิจกรรมในห้องอบรม วันที่ 3 - 5 มีนาคม 2562 เวลา 13.00-18.00 น. วันละ 5 ชั่วโมงรวม 15 ชั่วโมง และวันที่ 8 - 9 มีนาคม 2562 เวลา 9.00-18.00 น. วันละ 8 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง เป็นจำนวน 5 วัน รวมเวลา 31 ชั่วโมง โดยใช้แผนการจัดกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม ระยะเวลา วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหา สื่อ อุปกรณ์และเอกสารประกอบการเรียนรู้

ระยะที่ 3 ช่วงการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ในวันที่ 10 มีนาคม 2562 เวลา 9.00 – 18.00 น. รวม 8 ชั่วโมง และนำเสนอผลงานการดูงานในวันที่ 13 มีนาคม 2562 เวลา 13.00 – 18.00 น. รวม 5 ชั่วโมง เป็นจำนวน 2 วัน รวมเวลา 13 ชั่วโมง

ระยะที่ 4 ช่วงฝึกปฏิบัติด้วยตนเองวันละ 1 ชั่วโมง ตั้งแต่วันที่ 14 - 30 มีนาคม 2562 เป็นเวลา 16 วัน รวม 16 ชั่วโมง โดยใช้คู่มือการศึกษาด้วยตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ระยะที่ 3 ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับแม่ชีไทยไปใช้ ตรงกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) ในส่วนของการรายงานค่าของโปรแกรมบนพื้นฐานของข้อมูลรอบด้านที่สัมภาษณ์ทั้งในส่วนของผู้เข้าร่วมโปรแกรม วิทยากรและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในช่วงการดำเนินโครงการวิจัย

ทั้งนี้ วิธีดำเนินการในระยะที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความครอบคลุมเนื้อหา และความเหมาะสมด้านภาษาที่มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 มาใช้เพื่อเก็บข้อมูลปัจจัยและเงื่อนไขจากการนำรูปแบบกิจกรรม/โปรแกรมการเรียนรู้หลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน และการสนทนากลุ่มพร้อมทั้งบันทึกเทปการสัมภาษณ์ โดยมีผู้ช่วยบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ 1 คน หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดทำดัชนีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เรียบเรียงในลักษณะการพรรณนาตามกรอบเป้าหมายในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ รวมถึงข้อความคิดเห็นเพิ่มเติม

อื่นๆ เพื่อนำจัดทำการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอความคิดเห็นสำหรับการปรับปรุงแก้ไขและ
พัฒนาการนำรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาผลการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาผลการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ผู้วิจัยได้เสนอผลการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ ผลการพัฒนาแผนการเรียนรู้ และผลการตรวจสอบรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

1. ผู้วิจัยได้พัฒนาการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) แนวคิดกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุองค์รวม การรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่ และการรู้สารสนเทศ ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวที่ผู้วิจัยพัฒนาตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ระบุและนำโปรแกรมการจัดการเรียนรู้นั้นไปตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 พิจารณาผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 สร้างแผนการสอน ขั้นตอนที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 7 ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร และขั้นตอนที่ 8 การรายงานผลของโปรแกรม ทั้งนี้ การกำหนดพื้นฐานทางปรัชญาที่จะนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรม คือ แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต กระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) การส่งเสริมสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ การรู้เท่าทันสื่อ

สมัยใหม่ และการรู้สารสนเทศ โดยพิจารณาเนื้อหาสาระที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุ โดยการคัดสรรเนื้อหาสาระผ่านสอบถามความต้องการแท้จริง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องถึงองค์ความรู้ที่จำเป็นต้องรู้สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในบริบททางสังคมที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคดิจิทัล รวมถึงความสามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรทั้งในส่วนของอุปกรณ์ที่กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดซื้อจัดหาได้เพื่อใช้ในการสืบค้นสารสนเทศที่จำเป็น และเนื้อหาสาระที่สามารถถ่ายทอดและเรียนรู้ได้ในระยะเวลาการฝึกอบรม การประชุมกลุ่มย่อย การเรียนรู้จากการปฏิบัติได้จริง และความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องภายหลังการดำเนินโครงการวิจัยแล้วเสร็จ เพื่อให้ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ (Self-directed Learning) อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตโดยไม่ยากเย็น นอกจากนี้การพิจารณาถึงการนำแนวคิดที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายตามสภาพความเป็นจริง โดยผู้วิจัยทำหน้าที่ในการจัดโปรแกรมและผู้อำนวยความสะดวก มีวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มร่วมในการดำเนินโปรแกรมการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้การสนทนาและสัมภาษณ์ตัวแทนผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายด้านความคิดเห็นเรื่องการจัดโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมสุขภาพองค์รวม การรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่เพื่อการดูแลสุขภาพตนเอง โดยการให้ความรู้ในรูปแบบการฝึกอบรม การปฏิบัติจริงและกรณีศึกษา โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญและการเรียนรู้เป็นกลุ่มที่ดำเนินการผ่านต้นแบบโครงการเพื่อการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย พบว่า ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดสามารถเรียนรู้ได้และสามารถนำไปปรับใช้การดำเนินชีวิตได้จริง หลังจากดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังการเข้าร่วมโครงการเป็นเวลา 3 เดือน ร่วมกับข้อมูลจากการสนทนาและสัมภาษณ์เป็นข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เกือบทั้งหมดตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีและเห็นคุณค่าในสื่อสมัยใหม่และการเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง แต่ปัญหาที่พบคือ ขาดโอกาสที่จะรับรู้ด้วยไม่มีใครคอยบอกคอยสอน เนื่องจากลูกหลานมีภารกิจด้านการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว การจะบอกกล่าวให้สอนบางครั้งก็ไม่มีโอกาสและกลัวว่า หากต้องซื้อหาอุปกรณ์จะเป็นภาระค่าใช้จ่ายแก่บุตรหลานที่ต้องเพิ่มเติมขึ้นมาอีก

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มากำหนดผลที่ต้องการให้เกิดผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรมที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดเนื้อหาความรู้ที่มาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายคือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีและการยอมรับนวัตกรรมสมัยใหม่ และทักษะปฏิบัติเพื่อพิจารณาความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องของการสื่อสารที่สื่อออกจากสื่อสมัยใหม่อย่างรอบคอบและรู้เท่าทัน และการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างรัดกุมเนื่องจากงบประมาณที่ได้รับมามีจำกัด

สำหรับการสร้างแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายส่วนนี้มีปัญหาบ้างเล็กน้อยจากกลุ่มเป้าหมายที่อ่านเขียนไม่ได้ แต่ทุกคนก็พยายามจะเรียนรู้เพราะ

เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าอย่างแท้จริง เนื่องจากบ่อยครั้งที่รับทราบเรื่องการหลอกลวงกลุ่มผู้สูงอายุจากสื่อกระแสหลัก ดังนั้นการรู้เท่าทันสารสนเทศทั้งจากตัวอย่างที่วิทยากรรวบรวมมานำเสนอหรือประสบการณ์ที่ได้ประสบมาด้วยตนเอง จึงเห็นพ้องว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการดำรงชีวิตแต่ละวันและส่วนใหญ่ช่วงเวลากลางวันที่ต้องอยู่บ้านเพียงลำพัง หากมีกรณีที่เคยรับรู้รับทราบย่อมมีโอกาสตกเป็นเหยื่อของกลุ่มมิจฉาชีพได้น้อย

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยได้นำแผนการเรียนรู้ตามรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้เชิงพัฒนาของ Boyle (1981) เป็นกรอบหลักเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย บนพื้นฐานของแนวคิดกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1. การกำหนดพื้นฐานสำหรับพัฒนาโปรแกรม 2. การวิเคราะห์สถานการณ์สำหรับกลุ่มเป้าหมาย 3. การพิจารณาผลที่พึงประสงค์ 4. การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน 5. การสร้างแผนการเรียนรู้ 6. โปรแกรมการปฏิบัติงาน 7. ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร 8. การรายงานค่าของโปรแกรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การกำหนดพื้นฐานสำหรับพัฒนารูปแบบ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

2) การวิเคราะห์สถานการณ์สำหรับกลุ่มเป้าหมาย หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีความสมัครใจและสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ในระยะเวลา 108 ชั่วโมง

3) การพิจารณาผลที่พึงประสงค์ โดยผู้ร่วมโปรแกรมต้องเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในด้านความรู้ เจตคติ และด้านทักษะ ที่ทำให้ผู้เรียนได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของตนเองและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

4) การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน มีแหล่งความรู้ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา เช่น วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ มีสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ เอกสารประกอบการสอน วีซีดี เครื่องเล่นเทปและซีดี เครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน รวมถึงการได้รับการสนับสนุนสถานที่ในการดำเนินการจัดโปรแกรมและการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นอย่างดี

5) การสร้างแผนการเรียนรู้ มีแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ตามแนวคิดของ Knowles (1980) และหลักการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ 1. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้ 2. การสร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวาง

แผนการเรียนรู้ร่วมกัน 3. การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม 4. การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม 5. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใจการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเองและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม 6. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใจการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม 7. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม

6) การรายงานค่าของโปรแกรม จากการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขของการนำโปรแกรมไปใช้และนำมาพัฒนาโปรแกรมให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนอย่างครบถ้วน

ดังนั้น ผลการพัฒนาผลการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยครั้งนี้ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กันต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ (ทิตนา เขมมณี, 2548) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ สามารถนำรูปแบบโปรแกรมการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้และช่วยให้กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุเกิดความรู้ใหม่ซึ่งนำไปใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาพองค์รวมเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียดขั้นตอนสำคัญคือ

1. หลักการ เป็นกรอบแนวคิดของหลักการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ที่ได้มีการบูรณาการมาจากหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) ที่มีขั้นตอนการจัดการการเรียนรู้เป็นขั้นตอนบนพื้นฐานการเรียนรู้ผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ปกติในห้องเรียนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการตนเอง คำนึงถึงประโยชน์ที่จะนำไปใช้จริงและจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงอาศัยหลักการสร้างองค์ความรู้ภายในตนเองตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มปัญญานิยม ที่มีความเชื่อว่า มนุษย์มีธรรมชาติภายในที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือกระทำ ผู้สอนมีหน้าที่จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งเราที่เป็นปัญหากับสิ่งเราที่ตนกำลังเผชิญอยู่ ผลของการเรียนรู้เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเราและการรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการ การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเริ่มด้วยการลองผิดลองถูกเสมอไป ผู้เรียนอาจเกิดการหยั่งรู้ (Insight) ในการแก้ปัญหาได้ทันที และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกปฏิบัติหรือกระทำในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือต้องการ ทำให้สรุปได้ว่า หลักการ แนวคิด ทฤษฎีข้างต้นมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันคือ การเน้นผู้เรียนหรือกลุ่มผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้นำความรู้หรือประสบการณ์แห่งตนมาเป็นแหล่งเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมหรือการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเองในเวลาเดียวกัน บนพื้นฐานความเชื่อในความเป็นมนุษย์ที่สามารถชี้แนะและพึ่งตนเองได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาตนเอง มีอิสระเสรีภาพในจะกระทำ/ไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดภายหลังการ

พิจารณาอย่างรอบคอบเชิงเหตุและผล ขณะเดียวจัดการเรียนรู้อาจต้องมีการเสริมแรง การจูงใจ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อผู้เข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้สามารถนำไปทบทวนและปรับปรุงตนเองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ โดยรูปแบบโปรแกรมการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ เจตคติ และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมถาวรเพื่อการดูแลส่งเสริมสุขภาพตนเอง อีกรวม ซึ่งมาจากผลการสัมภาษณ์ผู้แทน ผู้เชี่ยวชาญและ/หรือผู้ทรงคุณวุฒิ และผลการประชุมตัวแทนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดประเด็น เพื่อจัดทำเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับรูปแบบกิจกรรมและการทำงาน รวมทั้งการสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเจตคติ จิตสำนึก แรงบันดาลใจ ความตระหนักรู้ และความสามารถในการนำไปปฏิบัติได้จริง ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม

3. กระบวนการ กระบวนการของรูปแบบโปรแกรมการเรียนรู้ เริ่มจาก **ขั้นตอนที่ 1** การปฐมนิเทศเพื่อสร้างเป้าหมายและจูงใจการเรียนรู้ด้วยการสร้างบรรยากาศที่ขึ้นการเรียนรู้ กำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดสถานที่สะอาด นิ่งสบาย อุณหภูมิไม่ร้อนหนาวเกินไป แสงสว่างเหมาะสม โดยการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างบรรยากาศที่ขึ้นการเรียนรู้และโครงสร้างทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และการสร้างความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สมาธิ การวิเคราะห์ความต้องการและกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ **ขั้นตอนที่ 2** การทำความเข้าใจให้ตระหนักถึงความสำคัญของความรู้และประสบการณ์เดิมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของผู้ใหญ่ และเป็นพื้นฐานของการต่อยอดการสร้างความรู้ใหม่ที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นผู้ใหญ่ได้วางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองและกลุ่มร่วมกัน สร้างความเชื่อมั่นในการนำเสนอความคิดเห็นของตนและเคารพในความแตกต่างของประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่นำไปสู่การสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเตรียมป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม และขณะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจากการทำกิจกรรมร่วมกันในขั้นต่อไป **ขั้นตอนที่ 3** การสร้างความรู้ใหม่จากการปฏิบัติด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยผู้เรียนสามารถเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมหลากหลาย **ขั้นตอนที่ 4** การนำความรู้ที่สร้างใหม่ไปประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการเพื่อทบทวนว่า ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีตามความต้องการผ่านการทำกิจกรรม **ขั้นตอนที่ 5** การทบทวนเพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเพื่อประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตนเอง **ขั้นตอนที่ 6** การประเมินความก้าวหน้าร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในบรรยากาศแห่งความปลอดภัยที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นในการนำความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ และเป็นพลังสำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ เจตคติ และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมได้อย่างเต็มศักยภาพ

4. ผลลัพธ์ ผลลัพธ์ของโปรแกรมการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ให้ความสำคัญต่อการบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การให้ความสำคัญต่อการนำความรู้และประสบการณ์เดิมของตนมาสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลายที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ เช่น กระบวนการคิดที่หลากหลาย กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น กระบวนการแก้ปัญหาตัดสินใจ ฯลฯ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาการทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ผลการทดลองใช้รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรม

ตอนที่ 2.2 ผลการวัดความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการทดลอง

ตอนที่ 2.3 ผลการวัดเจตคติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลอง

ตอนที่ 2.4 ผลการวัดทักษะการปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลอง

ตอนที่ 2.5 ข้อมูลความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้

ตอนที่ 2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรม

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรม มีรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. อายุ		
60-64	16	53.3
65-69	11	36.7
70-74	1	3.3
75-79	1	3.3
80 ขึ้นไป	1	3.3
รวม	30	100.0
2. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	14	46.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	16.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	16.7
อนุปริญญา	1	3.3
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	5	16.7
รวม	100	100.0

ตารางที่ 5 ผู้สูงอายุมีอายุตั้งแต่ 60ปี ถึง 82 ปี โดยผู้สูงอายุที่เข้าอบรมส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 60-64 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 65-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.7 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมาเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายและระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตอนที่ 2.2 ผลการวัดความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ ก่อนและหลัง
การทดลอง

ตารางที่ 6 คะแนนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการ
ทดลอง

คนที่ (30 คน)	กลุ่มทดลอง (คะแนนเต็ม 24)	
	คะแนนก่อนทดลอง	คะแนนหลังทดลอง
1	15	20
2	10	20
3	11	20
4	12	20
5	13	22
6	14	22
7	15	24
8	15	24
9	15	24
10	15	24
11	16	24
12	16	24
13	16	24
14	16	24
15	16	24
16	17	24
17	17	24
18	18	24
19	18	24
20	18	24
21	18	24
22	18	24
23	18	24
24	18	24
25	19	24
26	19	24
27	19	24
28	19	24

คนที่ (30 คน)	กลุ่มทดลอง (คะแนนเต็ม 24)	
	คะแนนก่อนทดลอง	คะแนนหลังทดลอง
29	20	24
30	20	24
รวม	491	678

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดลองมีผลคะแนนความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพองค์รวมภายหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนก่อนทดลองในทุกข้อ

ตารางที่ 7 คะแนนความรู้เฉลี่ยด้านการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการทดลอง

การส่งเสริมสุขภาพ องค์รวม	กลุ่มทดลอง (n=30)		t-test	p-value
	\bar{X}	SD		
ก่อนการทดลอง	16.75	2.26	1.80	.07
หลังการทดลอง	18.50	2.50	2.40	.02

* $p < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่า คะแนนความรู้เฉลี่ยด้านการส่งเสริมสุขภาพดูแลสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มทดลองหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการจัดการความรู้ มีคะแนนความรู้เฉลี่ยด้านการส่งเสริมสุขภาพดูแลสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุหลังเข้าโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ดีกว่าก่อนเข้าโปรแกรมการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 2.3 ผลการวัดเจตคติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลอง

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับเจตคติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลอง

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลอง

คุณลักษณะ	ก่อน		หลัง		ความหมาย
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	
1. มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร	2.99	.49	3.28	.58	เพิ่มขึ้น
2. มีความสมดุลระหว่างความกล้าในการตัดสินใจและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ	3.93	.54	4.64	.58	เพิ่มขึ้น
3. มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ เพื่อแสวงหาความจริงที่รอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น	3.85	.40	3.90	.47	เพิ่มขึ้น
4. มีความยืดหยุ่นพลิกแพลงและไม่ยึดติดกรอบแนวคิดอย่างตายตัว	4.27	.44	4.27	.44	เท่าเดิม
5. มีทักษะและประสบการณ์ในการมองเห็นแนวโน้มทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง	4.18	.39	4.18	.39	เท่าเดิม
6. มีจิตใจเป็นผู้เริ่มกระทำก่อน	4.40	.48	4.48	.60	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 8 พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับเจตคติของกลุ่มทดลองหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ คุณลักษณะที่ 2 มีความสมดุลระหว่างความกล้าในการตัดสินใจและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.64 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .58 รองลงมาคือ คุณลักษณะที่ 3 มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.48 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .60

ค่าเฉลี่ยระดับเจตคติของกลุ่มทดลองหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธที่สอดคล้องคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธที่เท่าเดิม ได้แก่ คุณลักษณะที่ 6 มีจิตใจเป็นผู้เริ่มกระทำก่อนมีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.40 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .48 รองลงมาคือ คุณลักษณะที่ 7 มีทักษะและประสบการณ์ในการมองเห็นแนวโน้มทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.18 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .39

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบความแตกต่างของเจตคติการพัฒนารูปแบบการรัฐสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	\bar{X}	SD	t-test	p-value
ก่อนการทดลอง	30	3.96	.33	1.151	.881
หลังการทดลอง	30	3.97	.28		

*p < 0.05

จากตารางที่ 9 พบว่า ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อการพัฒนารูปแบบการรัฐสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า กลุ่มทดลองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธในระดับใกล้เคียงกับก่อนการทดลอง

ตอนที่ 2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง ประกอบผลการสัมภาษณ์การเรียนรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ดังนี้

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะปฏิบัติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการฝึกอบรมจำแนกเป็นรายด้าน

รายด้าน	ก่อน		หลัง		ความหมาย
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	
1. มีคุณธรรมอันประเสริฐเป็นรากฐานประจำใจ	3.93	.51	4.04	.18	เพิ่มขึ้น
2. มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร	3.72	.53	3.74	.68	เพิ่มขึ้น
3. ทักษะในการสังเกตเพื่อมองคนให้ลึกถึงศักยภาพภายใน	3.76	.47	3.88	.51	เพิ่มขึ้น
4. มีความสมดุลระหว่างความกล้าในการตัดสินใจและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ	3.54	.45	3.73	.54	เพิ่มขึ้น
5. มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ เพื่อแสวงหาความจริงที่รอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น	3.52	.54	3.71	.61	เพิ่มขึ้น
6. มีความยืดหยุ่นพลิกแพลงและไม่ยึดติดกรอบแนวคิดอย่างตายตัว	3.85	.54	4.06	.58	เพิ่มขึ้น
7. มีทักษะและประสบการณ์ในการมองเห็นแนวโน้มทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง	3.82	.53	3.91	.66	เพิ่มขึ้น
8. มีจิตใจเป็นผู้เริ่มกระทำก่อน	3.72	.52	3.92	.66	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 10 พบว่า ค่าเฉลี่ยทักษะปฏิบัติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ของกลุ่มทดลองหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องคุณลักษณะทักษะปฏิบัติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยที่เพิ่มขึ้นทุกด้าน ด้านที่เพิ่มมากที่สุดได้แก่ คุณลักษณะที่ 6 มีความยืดหยุ่นพลิกแพลงและไม่ยึดติดกรอบแนวคิดอย่างตายตัว มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.06 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .58 รองลงมาคือ คุณลักษณะที่ 2 มีคุณธรรมอันประเสริฐเป็นรากฐานประจำใจมีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.04 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .18 และคุณลักษณะที่ 8 มีจิตใจเป็นผู้เริ่มกระทำก่อน มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 3.92 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ .66 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบความแตกต่างของทักษะปฏิบัติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	\bar{X}	SD	t-test	p-value
ก่อนการทดลอง	30	3.72	.46	1.233	.228
หลังการทดลอง	30	3.86	.40		

*p < 0.05

จากตารางที่ 11 พบว่า ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองมีทักษะปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า กลุ่มทดลองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธมีคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิบัติต่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ในระดับใกล้เคียงกับก่อนการทดลอง

ตอนที่ 2.5 ข้อมูลความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้

1. ด้านเนื้อหา

กลุ่มทดลองมีความเห็นว่า เนื้อหาในการเรียนรู้มีประโยชน์ ความสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันกำหนด มีความเหมาะสม มีประโยชน์ มีรายละเอียดเพียงพอต่อการนำไปปรับใช้ในการทำงานหรือการดำเนินชีวิต และมีความสอดคล้องกับความรู้และประสบการณ์เดิม จึงช่วยสนับสนุนให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีความเหมาะสมกับระยะเวลา ดังผลการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มทดลอง ดังนี้

“เนื้อหาเข้าใจง่าย เกี่ยวข้องกับตัวเรา และนำไปใช้ในได้ทันที”

“หลังผ่านการอบรมนี้ ทำให้รู้ว่า ต้องปรับตัวเรื่องอะไร และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข”

2. ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรม

กลุ่มทดลองมีความเห็นว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมช่วยสร้างความเข้าใจในสาระความรู้ต่างๆ ทำให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ได้ดีขึ้น โดยรูปแบบกิจกรรมช่วยทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง การสร้างความรู้ใหม่จากการปฏิบัติส่วนบุคคล และเป็นกลุ่มภายใต้บรรยากาศผ่อนคลาย ดังผลการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มทดลองดังนี้

“ชอบการอบรมครั้งนี้ เพราะมีบรรยากาศสบายๆ เป็นกันเอง ครูไม่ดุ เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็น และความต้องการที่อยากรู้ อยากเรียนจริงๆ”

3. ด้านเรียนรู้จากสถานที่จริง

กลุ่มทดลองมีความเห็นว่า สถานที่ซึ่งไปศึกษาเรียนรู้ ดูงาน ช่วยให้เกิดความรู้ใหม่หรือสร้างประสบการณ์ตรงที่มีประโยชน์ต่อการนำมาปรับใช้ในการใช้ชีวิตได้ ระยะทางของการเดินทางเพื่อศึกษาดูงานมีความสะดวก และระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาดูงานมีความเหมาะสม ดังผลการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มทดลองดังนี้

“ เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองที่ดีมาก สนุกตั้งแต่ออกเดินทางไป”

4. ด้านเอกสารประกอบการเรียนรู้สื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม

กลุ่มทดลองมีความเห็นว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้เหมาะสมและช่วยให้เข้าใจเนื้อหาดีขึ้น ดังผลการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มทดลองดังนี้

“การอบรมนี้มีอะไรๆ ให้ตื่นตาตื่นใจเยอะ”

สำหรับคู่มือการศึกษาและฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง กลุ่มทดลองมีความเห็นว่า คู่มือมีสาระเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มีความสอดคล้องกับกิจกรรมในห้องอบรม มีรายละเอียดชัดเจนเพียงพอ พอดี เหมาะสมต่อการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง ดังผลการแสดงความคิดเห็นดังนี้

“คู่มือเรียนด้วยตนเองมีประโยชน์มาก ทำให้ได้ทบทวนความรู้หลังการอบรม ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาและความรู้ต่าง ๆ ได้มากขึ้น”

5. ด้านการบริหารจัดการและการดำเนินการในการจัดกิจกรรม

กลุ่มทดลองมีความเห็นว่า การดูแลเอาใจใส่ของผู้บริหารโครงการ สถานที่จัดกิจกรรม และสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสม ดังผลการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มทดลองดังนี้

“ มีความสุขมากที่ได้มาอบรมครั้งนี้ เพราะกินอิ่ม นอนหลับ”

สรุปภาพรวมของการจัดกิจกรรมกลุ่มทดลองมีความเห็นว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในทุกด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรม ด้านการเรียนรู้จากสถานที่จริง ด้านเอกสารประกอบการเรียนรู้สื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม ด้านบริหารจัดการและดำเนินการจัดกิจกรรม จึงมีความเหมาะสมต่อการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาพองค์กรรวมต่อไป

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องจากการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

ผู้วิจัยศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขจากการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้ โดยการอภิปรายกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นกลุ่มทดลอง หลังจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และผ่านการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจากการอภิปรายกลุ่ม ทำให้ทราบผลสรุปข้อมูลด้านปัจจัยและเงื่อนไขของการนำกิจกรรมไปใช้ต่อไป โดยข้อสรุปปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้ ได้แก่

1. ด้านนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเห็นว่า ด้านนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุมีความสำคัญต่อการการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น ดังนั้นการนำรูปแบบกิจกรรมนี้ไปใช้ในชุมชน/สังคม ภายใต้งานของโครงการและการให้ความสำคัญสำหรับการจัดการเรียนรู้

สำหรับผู้สูงอายุของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องที่ควรต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังเพราะการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ และควรต้องมีการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านสภาพสังคม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเห็นว่า สภาพสังคมในปัจจุบันสนับสนุนให้บุคคลมีวิถีชีวิต (Lifestyle) ที่พึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ชีวิต จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างเพื่อเติมเต็มความรู้ เจตคติ และความสามารถสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการใช้งานจริง รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างเท่าทันจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสมัยใหม่เพื่อนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมสุขภาพตนเองต่อไป

3. ด้านความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเห็นว่า รูปแบบกิจกรรมนี้ มีความเหมาะสมอย่างมากในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาทัศนคติ ความรู้ และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ และการรู้เท่าทันของผู้สูงอายุในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทและมีความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในอนาคต

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย มีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะแรก การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ระยะที่สอง การทดลองใช้ต้นแบบใช้การรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย และระยะที่สาม การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยมีรายละเอียดเป็นไปตามลำดับต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย และ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและ/หรือเงื่อนไขของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ได้นำแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boyle (1980) 8 ขั้นตอนที่ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 คือ กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 คือ วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 คือ พิจารณาผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 คือ กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 คือ สร้างแผนการสอน ขั้นตอนที่ 6 คือ โปรแกรมการปฏิบัติงาน และขั้นตอนที่ 7 คือ ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร มาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรมเพราะมีความโดดเด่นด้านการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนที่ช่วยในการออกแบบกิจกรรมที่ครอบคลุมความต้องการของผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ใหญ่ และมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของโปรแกรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคมนั้นๆ ได้ โดยนำขั้นตอนที่ 1 – 5 มาเป็นกรอบในการการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม

ได้นำแนวคิดการจัดการการเรียนรู้ หลักการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นหลักการและทฤษฎีที่มีความเชื่อและปรัชญาด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญกับผู้สอนในฐานะวิทยากร ผู้อำนวยการความสะดวกและผู้จัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และผู้สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 คือ วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มผู้รับบริการ

ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่มผู้รับบริการซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย ซึ่งทำให้เข้าใจปัญหา ความต้องการและความเป็นไปได้ของการพัฒนาโปรแกรม พบว่า มีความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่เพื่อการดูแลสุขภาพองค์รวม

ขั้นตอนที่ 3 คือ พิจารณาผลที่พึงประสงค์

ได้นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มากำหนดผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการพัฒนาโปรแกรมที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะของแม่ชีซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดเนื้อหาความรู้ที่มาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะการรู้สารสนเทศ 8 ด้านที่ประกอบด้วย 1. การมีคุณธรรมอันประเสริฐ ประจําใจ กํากับตัวเองและปฏิบัติต่อผู้อื่น 2. ทักษะในการติดต่อสื่อสาร 3. ทักษะในการสังเกตเพื่อมองคนให้เห็นลึกถึงศักยภาพภายใน 4. มีความสมดุลระหว่างและความกล้าในการตัดสินใจ และการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ 5. มีจิตใจใฝ่เรียนรู้เพื่อหาความจริงและลึกซึ้งยิ่งขึ้น 6. มีความยืดหยุ่นไม่ยึดมั่นติดกรอบความคิดอย่างตายตัว 7. มีทักษะและประสบการณ์ในการมองเห็นเปลี่ยนแปลงของสังคม และ 8. มีจิตใจที่เป็นผู้เริ่มกระทำก่อน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันจากกระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคดิจิทัล โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมที่สามารถวัดผลลัพธ์ด้านความรู้ เจตคติและทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธได้อย่างเป็นรูปธรรมตามหลักสถิติ

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน

ได้นำบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินโปรแกรมด้านการเงินโดยได้รับเงินทุนการวิจัย สำหรับทรัพยากรด้านบุคลากรคือ การเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผนการเรียนรู้

ได้นำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knows (1980) 7 ขั้นตอน และเนื้อหาการรู้สารสนเทศ การส่งเสริมสุขภาพองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุมาผสมผสานกัน เพื่อสร้างแผนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การเรียนรู้ สารเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อที่ใช้ และวิธีการวัดประเมินผล โดยกำหนดการฝึกอบรมการพัฒนา รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็น 3 ระยะเวลา รวมเวลา 108 ชั่วโมง (28 วัน) แบ่งเป็นระยะที่ 1 การเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้ เป็นเวลา 78 ชั่วโมง (7 วัน) ระยะที่ 2 การศึกษาด้วยตนเอง เป็นเวลา 20 ชั่วโมง (20 วัน) ระยะที่ 3 การนำเสนอโครงการพัฒนางาน เป็นเวลา 10 ชั่วโมง (1 วัน) หลังจากนั้นจึงตรวจสอบผลลัพธ์ของโปรแกรมที่ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะการรู้สารสนเทศ และสรุปผล ความพึงพอใจการเข้าร่วมโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ใน 3 ด้านคือ ด้านหลักสูตร ด้านศึกษาด้วยตนเอง และด้านการจัดการ รวมทั้งประเด็นการอภิปรายกลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำโปรแกรมการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ต่อไป จากนั้นได้นำโปรแกรมและเครื่องมือสำหรับการวิจัยที่พัฒนาไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการวิจัย ด้านการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ ได้ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยสำหรับการวิจัยไปทดลองใช้ตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรง (Reliability) ค่าความยากง่ายของเครื่องมือ และหาค่าอำนาจจำแนกและตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปใช้ ผู้วิจัยทดลองใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัยกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม และมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มทดลองของการจัดโปรแกรมครั้งนี้

ระยะที่ 2 การทดลองใช้การพัฒนา รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ในสังคมไทย

ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบแนวคิดของ Boyle (1981) เพื่อการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้โดยในประเด็นที่สอดคล้องในระยะที่ 2 ตามขั้นตอนที่ 6 คือ โปรแกรมการปฏิบัติงาน และขั้นตอนที่ 7 คือ ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปอย่างตามที่ผู้วิจัยได้กำหนด วัตถุประสงค์ไว้ และเป็นดำเนินการดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ และสามารถนำรูปแบบโปรแกรมการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้และช่วยให้กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ เกิดความรู้ใหม่ซึ่งนำไปใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาพองค์รวมเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียดขั้นตอนสำคัญคือ

1. หลักการ ได้นำกรอบแนวคิดของหลักการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ที่ได้มีการบูรณาการมาจากหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) ที่มีขั้นตอนการจัดการการเรียนรู้เป็นขั้นตอนบนพื้นฐานการเรียนรู้ผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ปกติในห้องเรียนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการตนเอง

คำนึงถึงประโยชน์ที่จะนำไปใช้จริงและจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงอาศัยหลักการ การสร้างองค์ความรู้ภายในตนเองตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็น ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มปัญญานิยม ร่วมกับกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นผู้เรียน หรือกลุ่มผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้นำความรู้หรือประสบการณ์แห่งตน มาเป็นแหล่งเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมหรือการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ร่วมกับการจัดการ เรียนรู้ผ่านกระบวนการเสริมแรง การจูงใจ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้สามารถนำไปทบทวน และปรับปรุงตนเองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ โดยรูปแบบโปรแกรมการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและ เสริมสร้างความรู้ เจตคติ และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมถาวรเพื่อการดูแลส่งเสริมสุขภาพตนเอง องค์กรวม โดยการเรียนรู้ผ่านการพิจารณาร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อนำ มาเป็นตัวกำหนดแผนและเนื้อหาการเรียนรู้ที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสามารถ นำไปใช้ได้จริง

3. กระบวนการ กระบวนการของรูปแบบโปรแกรมการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การ วางแผนและกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ร่วมกันบนพื้นฐานความต้องการการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการจัดการการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริงทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม และสุดท้ายต้องมีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ จากการจัดการเรียนรู้และนำผลจากการประเมินดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงเพื่อพัฒนา ตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

4. ผลลัพธ์ เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้จากโปรแกรมการเรียนรู้และการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และการนำประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองมาใช้เป็นทรัพยากรในการ เรียนรู้

ระยะที่ 3 ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขของการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

เป็นการศึกษาความคิดเห็นโดยการอภิปรายกลุ่มแม่ชีที่เป็นกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา รูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

จากศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยนั้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ในสังคมไทย

1.1 ผู้วิจัยนำการพัฒนาโปรแกรมของ Boyle (1980) 5 ขั้นตอนแรกทีประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 คือ กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 คือ วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 คือ พิจารณาผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 คือ กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 คือ สร้างแผนการสอน โดยดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นฐานทางปรัชญาที่จะนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรม คือ แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้เชิงพัฒนาของ Boyle (1981) โดยกระบวนการเรียนการสอนใช้แนวคิดผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยทำหน้าที่ในการจัดโปรแกรมและผู้สอนมีวิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มร่วมในการดำเนินโปรแกรม จากการกำหนดแนวคิดการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรม และเนื้อหาสาระ รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มผู้รับบริการ

ผลจากการสนทนาและสัมภาษณ์เพื่อทราบความต้องการการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลและการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยนำความรู้มาประยุกต์ใช้เป็นเนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาการรู้สารสนเทศ การดูแลสุขภาพองค์รวม บนพื้นฐานการมีความสมดุลระหว่างความกล้าในการตัดสินใจและการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รวมถึงมีทักษะและประสบการณ์ในการมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อใช้เป็นเนื้อหาการเรียนรู้ของโปรแกรม

ขั้นตอนที่ 3 พิจารณาผลที่พึงประสงค์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มากำหนดผลที่ต้องการให้เกิดผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรมที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดเนื้อหาความรู้ที่มาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะปฏิบัติของภาวะผู้นำ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในการดูแลสุขภาพองค์รวมด้วยตนเอง โดยกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้ 108 ชั่วโมง โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมที่สามารถวัดผลลัพธ์ด้านความรู้ เจตคติและทักษะปฏิบัติของเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศได้อย่างเป็นรูปธรรมตามหลักสถิติ

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน

ผู้วิจัยบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินโปรแกรมด้านการเงินโดยได้รับเงินทุนวิจัย สำหรับทรัพยากรด้านบุคลากรคือ การเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ทั้งด้านการรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่ การรู้สารสนเทศ และส่งเสริมสุขภาพและการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุองค์รวม

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผนการเรียนรู้

ผู้วิจัยสร้างแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การเรียนรู้ สารเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อที่ใช้สอน และการประเมินผลการเรียนรู้ การสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย พัฒนาการรู้สารสนเทศเพื่อการดูแลสุขภาพองค์รวม โดยกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้

เป็นขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมสู่การเรียนรู้อย่างมีสติ การผ่อนคลายและพร้อมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

2. การสร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

ระหว่างผู้สอนผู้เรียนซึ่งอาจกระทำได้โดยการตั้งกลุ่มทำงาน หรือการตกลงร่วมกันก่อนการอบรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

3. การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่มและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

การจัดกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การใช้เทคนิคการประเมินตนเอง และการอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่มและช่วยบุคคลแต่ละคนทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม

การที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาของตนเอง การวิเคราะห์ความต้องการของตนเองและการยอมรับในสิ่งที่ตนเองระบุเอง และใช้การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม จึงเป็นการสร้างโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การเล่นเกม บทบาทสมมติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนกิจกรรมในกลุ่มร่วมกัน เป็นต้น

5. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใจการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเองและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม

เปิดโอกาสให้ได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มที่มีการเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง และการสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเอง โดยใช้คำพูดด้านบวก โดยที่ผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงจะนึกถึงตนเองในสิ่งที่ดี โดยใช้การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน ให้ผู้เรียนสามารถค้นหาคำตอบที่เป็นของตนเอง โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ยืดหยุ่น ตอบสนองผู้เรียน เป็นการกำหนดเป้าหมายของผู้เรียนที่มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก ด้วยกิจกรรมทักษะการสื่อสารเพื่อการแสดงความคิดเห็น การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น

6. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใจการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม

ช่วยให้ผู้เรียนเปิดโอกาสให้ได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มที่มีการเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง และการสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเอง โดยใช้คำพูดด้านบวก โดยที่ผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงจะนึกถึงตนเองในสิ่งที่ดี โดยใช้การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและการฝึกฝน ให้ผู้เรียนสามารถค้นหาคำตอบที่เป็นของตนเอง โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ยืดหยุ่น ตอบสนองผู้เรียน ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เรียนอย่างมีความสุขเป็นขั้นตอน ประกอบด้วยกิจกรรมการฝึกทักษะการสื่อสารด้วยการพูด การพูดชื่นชมตนเองและผู้อื่น ในด้านบวก การได้ฝึกร่วมกัน จะทำให้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน และส่งเสริมการเรียนรู้ ความรู้สึก พฤติกรรม ที่เปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่มจากกิจกรรมอื่นในโปรแกรม

7. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม โดยให้กลุ่มเป้าหมายได้ทวนสอบผลการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม

นอกจากนี้ ผลลัพธ์การสร้างแผนการเรียนรู้ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการนำกระบวนการจากการสังเคราะห์การเรียนการสอนผู้ใหญ่ (Knowles, 1980) และหลักการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้น 1. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้ 2. การสร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน 3. การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม 4. การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน และเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่ม 5. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใจการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเองและเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม 6. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใจการเรียนรู้ เสริมสร้างภาพพจน์ตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม 7. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม

2. ผลการทดลองใช้การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

สรุปผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลคะแนนวัดความรู้ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนความรู้ของกลุ่มทดลองหลังการจากการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการทดลองเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ผลคะแนนวัดเจตคติก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดเจตคติ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลคะแนนวัดทักษะปฏิบัติก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะปฏิบัติการ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ผู้วิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปราย 3 ประเด็น กล่าวคือ

1. ผลการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

2. ผลการทดลองรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยที่พัฒนาขึ้น

3. ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยไปใช้

ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำกระบวนการจากการสังเคราะห์แนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles (1980) และหลักการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนำมาใช้ในขั้นตอนกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยใช้เนื้อหาการพัฒนาภาวะผู้นำของปรีดา เรื่องวิชาการ (2551) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการวิเคราะห์ความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนพบว่า โปรแกรมมีความเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับโปรแกรม

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) ที่ระบุว่า การวิเคราะห์ความต้องการ เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการจัดทำโปรแกรม เนื่องจากขั้นตอนนี้จะนำไปสู่การกำหนด เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรม อาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของ สถานการณ์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) นำมาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การพัฒนารูปแบบการสื่อสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุใน สังคมไทยที่พัฒนาขึ้นมี 8 องค์ประกอบ คือ 1. การกำหนดพื้นฐานสำหรับพัฒนาโปรแกรม 2. การวิเคราะห์สถานการณ์สำหรับกลุ่มผู้รับบริการ 3. การพิจารณาผลที่พึงประสงค์ 4. การกำหนด แหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน 5. การสร้างแผนการเรียนรู้ 6. โปรแกรมการปฏิบัติงาน 7. ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร 8. การรายงานค่าของโปรแกรมซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของ Ingalls (1973) ที่กล่าวว่า กระบวนการในการจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ให้ เป็นไปตามที่ผู้เรียน ชุมชน หรือองค์กรพึงประสงค์ ซึ่งในที่นี่พฤติกรรมดังกล่าว การกำหนด เนื้อหาวิชาจะเฉพาะเจาะจง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงและยั่งยืน การจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์การเรียนรู้จะเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง การ จัดลำดับเนื้อหา และการผสมผสานเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงและการปฏิบัติงานได้ การประเมิน ความก้าวหน้าและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยประเมินผลการเรียนรู้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้จริงตามที่ต้องการซึ่งสอดคล้องกับ อุ่นตา นพคุณ (2527) ผู้สอนหรือ วิทยากรเข้าใจหลักปฏิบัติหรือการปฏิบัติตัวในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการ เรียนรู้ตามความเชื่อหรือทฤษฎีการเรียนรู้ที่ตนเองเข้าใจและปฏิบัติได้จริง ผู้สอนต้องมีความเข้าใจ ในธรรมชาติและพัฒนาการของผู้เรียนโดยต้องสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับกลุ่มผู้เรียน ก็จะเป็น สิ่งที่ทำให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้ด้วยดีเช่นเดียวกับ Rogers (1969) ที่กล่าวว่าบรรยากาศ การเรียนรู้ให้เหมาะสม สนับสนุนให้ผู้ได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความเป็นอิสระในการ เรียนรู้ สอดคล้องกับ Knowles (1980) ที่กล่าวว่า การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นการแสดงการ ยอมรับในเอกลักษณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่แต่ละบุคคล แสดงความยินดีที่ได้รู้จักและยอมรับในความ แตกต่าง การผ่อนคลายก่อนการเข้าสู่กระบวนการจัดการการเรียนรู้ โดยใช้การฝึกอาสาสมัคร เพลง บรรเลงและจินตนาการ การฝึกจินตนาการเพื่อให้เห็นภาพที่ดีของตนเอง และการฝึกการใช้คำพูด ด้านบวกเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีกับตนเอง และการศึกษาของ Caffarella (2002) กล่าวว่า การ กำหนดวัตถุประสงค์โปรแกรมเป็นผลมาจากผู้เรียนตั้งใจจะเรียนและเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการ เรียนรู้ ที่ได้รับการจัดโปรแกรม สอดคล้องกับ Jarvis (1983) กล่าวว่า ผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้ ร่วมกันในระหว่างพวกเขาตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็จะเป็นการนำเอาความรู้จากประสบการณ์ ของผู้เรียนมาสู่สถานการณ์การเรียนการสอนร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับจงกลณี ชุติมาเทวินทร์ (2542) กล่าวว่า ผู้เรียนรู้ได้เร็วสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุดเพราะมีประสบการณ์มาแล้ว และได้รับการ พัฒนาทักษะการทำงานที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ของตน และส่งเสริมการเป็นผู้นำให้มีคุณลักษณะ และทักษะในการเป็นผู้นำที่ดียิ่งขึ้นสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (2547) กล่าวว่า ผู้นำเป็น

บุคคลที่จะประสานหมู่คนทั้งหลายในองค์กรให้อยู่ร่วมกันและพากันไปถึงจุดหมายที่ตั้งามเพื่อประโยชน์สุขแห่งตน ผู้ร่วมงาน องค์กร สังคม ดังนั้นคุณสมบัติของผู้ผู้นำ ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีวิธีการและหลักการที่ถูกต้องตามธรรม

วิธีการติดต่อสื่อสารให้เหมาะสมกับการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายและสภาพแวดล้อม รวมไปถึงทักษะการสื่อสารด้านการพูด สอดคล้องกับสภาพ ปินเจริญ (2554) ที่กล่าวว่า ผู้นำต้องมีความสามารถในการพูดที่ดีสามารถจูงใจให้คนเชื่อถือและคล้อยตาม มีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องคำนึงถึงความชัดเจนของเนื้อหาที่สื่อสาร และในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน การศึกษาของวินดา ม่วงศิลปะชัย (2549) กล่าวว่า งานของกลุ่มสำเร็จแสดงถึงมีความสามัคคีในหมู่คณะ การทำงานเป็นทีมจึงต้องอาศัยการสื่อสารที่ชัดเจน การสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับปรีดา เรืองวิชาธร (2551) กล่าวว่า การศึกษาคุณลักษณะของผู้ผู้นำที่แบ่งเป็น 4 ทิศ แทนลักษณะความคิด การกระทำที่แตกต่างกัน และทำให้ผู้เรียนสามารถทราบถึงคุณลักษณะของตนที่ตรงกับด้านใดด้านหนึ่งใน 4 ทิศ ซึ่งในที่นี้หมายถึงการเรียนรู้ที่กลุ่มเป้าหมายมุ่งมั่นในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มุ่งพัฒนาตนเองตามความเป้าประสงค์ของตน สอดคล้องกับนราธิป นัยนา (2546) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันในการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องการมีการวางแผนและพัฒนาแผนการจัดเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับ Brookfield (1986) กล่าวว่า กำหนดกิจกรรมการปฏิบัติด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนผู้ใหญ่ต้องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ต้องการความเข้าใจด้วยตนเอง กิจกรรมการปฏิบัติด้วยการนำตนเอง จะสามารถช่วยสร้างโอกาสที่ดี ในแต่ละบทเรียนควรมีกิจกรรมการปฏิบัติที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองเป็นการฝึกค้น สนับสนุน ทักษะและแนวคิดในบทเรียนและสร้างความท้าทายเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง เช่นเดียวกับ Caffarella (1994) กล่าวว่า การทำกิจกรรมหลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนรับความรู้ สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดกว้าง ได้รับความคิดที่หลากหลาย มองเห็นทางเลือกที่หลากหลาย กิจกรรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติช่วยส่งเสริมและสร้างทักษะให้เกิดแก่ผู้เรียนได้ Roger (1986) ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และให้ความสำคัญต่อการนำประสบการณ์และค่านิยมส่วนบุคคลมาใช้ในการเรียนรู้ และสุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเองเพื่อการพัฒนาทักษะความสามารถของบุคคล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการ วัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความสนใจกับความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อการปลูกฝังค่านิยม การฝึกกระบวนการคิดจากอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การเผชิญสถานการณ์ การฝึกปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและเอื้อต่อพัฒนาความรู้ เจตคติและการแสดงออกเชิงพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการรัฐสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาและพัฒนารูปแบบต่อไปดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองต้องพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดประสบการณ์ตรงในการรับรู้สารสนเทศเพื่อส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อขยายขอบเขตการจัดการการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต่อไปในอนาคตที่สามารถนำประสบการณ์เดิมของตนมาเป็นทรัพยากรการเรียนรู้โดยมีการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ที่แต่ละคนประสบมา
2. การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องอาศัยกระบวนการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นผู้เรียนบนพื้นฐานการสร้างความรู้และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุสามารถเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้ตนเองรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีวัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป
ระบบสุขภาพแห่งชาติ, 2550.

กาญจนา เกียรติประวัติ. **วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,
2524.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. การพัฒนาEQ และ MQ ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส. ใน **การศึกษานอก
ระบบโรงเรียน : แนวทางการศึกษาและกิจกรรมที่หลากหลาย**, หน้า 112-127.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **คิด-ทำ ด้านบวก**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2545.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **ฉลาด เก่ง ดี และมีความสุข**. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์, 2543

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **นีโอฮิวแมนนิส เราต้องมองพี่น้องกัน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
ภาพพิมพ์, 2535.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **วิถีแห่งพุทธะ วิถีแห่งความสุข**. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์, 2542.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **สมาธิ2000**. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์, 2542.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **Self Esteem พลังแห่งความเชื่อมั่นวิถี**. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์,
2540.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2550

จิรนาถ ยิ่งศักดิ์มงคล. **ผลการสอนโดยใช้กิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต่อการเห็นคุณค่าใน
ตนเองของผู้สูงอายุ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา
ภาควิชาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จุมพล หนิมพานิช. **เอกสารการสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการ หน่วยที่ 9 – 15**.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 20. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.

ชนาธิป ศิริปัญญาวงศ์. **การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริม
สุขภาวะทางจิตโดยให้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การ
จัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ชัยฤทธิ์ โภธิสุพรรณ. **รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของ
ผู้เรียน ผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท**. กรุงเทพมหานคร: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองและการสร้างสรรค้ความรู้ : มุมมองทางการศึกษานอกระบบ. **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์** 15 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2543): 9-19.
- ชัยเสถียร พรหมศรี “แนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์การสำหรับผู้บริหาร” **วารสารนักบริหาร** 27, 1 (มกราคม-มีนาคม 2550): 41-48.
- เชาวลิต ตานานนท์ชัย. การศึกษาทางไกล : โอกาสและทางเลือกการศึกษาในสังคมปัจจุบัน.**วารสารการศึกษานอกระบบโรงเรียน** (กันยายน 2546): 33-36.
- ดนัย จันทร์เจ้าฉาย. **อุปนิสัยที่ 8 จากประสิทธิผลสู่ความยิ่งใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: ดีเอ็มจี, 2549
- ติศนา แคมณี. **ศาสตร์การสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ติศนา แคมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ธงชัย สันติวงษ์; และ ชัยยศ สันติวงษ์. **พฤติกรรมบุคคลในองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- นพดล เวชสวัสดิ์. **7 อุปนิสัยสำหรับครอบครัวที่ทรงประสิทธิผลยิ่ง**. กรุงเทพมหานคร: ดีเอ็มจี, 2549.
- บุญคง หันจางสิทธิ์. **เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. 2543.
- บุญชม ศรีสะอาด. **พัฒนาหลักสูตรและการสอน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2528.
- ปฐม นิคมานนท์. **การศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร, 2528.
- ปราณี อ่อนศรี. **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552.
- พรรณณี ผุดเกตุ. **ผลของการใช้สัญญาแห่งการเรียนรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2541.
- พรปวีณ ศิริรักษ์. **ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของร้านฉัตรสุขภาพคลินิกแพทย์แผนไทยและสปาอำเภอหัวหิน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551**. ราชกิจจานุเบกษา. 3 มีนาคม 2551.

- พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี 2548 ของ สศช. เรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ : 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10”** [ออนไลน์]. 2551.แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/data/report1248/2_5.pdf [20 กันยายน 2551]
- พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)** [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139> [11 มีนาคม 2551]
- พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้.** [ออนไลน์]. 2551.แหล่งที่มา: <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/> [13 มีนาคม 2551]
- พิรธ บุนยรัตพันธุ์. “บทวิเคราะห์การปรับตัวของหน่วยงานภาครัฐ และชุมชนในการนำนโยบายการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ”. ใน **รายงานการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 8 (พ.ศ. 2550) : เมืองไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน.** 13-14 ธันวาคม 2550 ณ ศูนย์การค้าและนิทรรศการนานาชาติ (BITEC) กรุงเทพมหานคร, 2550.
- ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. **พฤติกรรมองค์กรและการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, 2530.
- มนตรี แยมกสิกร. **การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- เยาวลักษณ์ โพธิ์สุทธิ. **เจตคติต่อกิจกรรมการพัฒนาตนเองของผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการสร้างผลงานและความสำเร็จของชีวิตด้วยจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิสของสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- รัตนา พุ่มไพศาล. **การศึกษานอกระบบโรงเรียนเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2530.
- วนาวลัย ดาดี. **การสื่อสารภายในองค์กร : ปัจจัยเอื้อความสำเร็จในการสร้างความแตกต่างขององค์กรระดับประเทศ.** [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา http://www.mis.nu.ac.th/research/report1.php?year_r=&status_c=S2 [13 มีนาคม 2553]
- วรรณิ แกมเกต. **วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

- วรรณารถ แสงมณี. ผู้นำกับการบริหารงานภายในองค์กร. วารสารเพิ่มผลผลิต 33 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2538): 19-26.
- วรรณรัตน์ อภินันท์กุล. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามคตินีโอฮิวแมนนิสเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียนฮิลล์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- วิจารณ์ พานิช. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 1 สถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2545. (อัดสำเนา).
- วิภาดา วัฒนนามกุล. การพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาชีพสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการพยาบาลครอบครัว คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- วิทยากร เชียงกุล. สภาวะการศึกษาไทย 2551/2552 บทบาทของการศึกษาต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม. ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2553. (อัดสำเนา).
- วิมล คำนวน. ความต้องการกิจกรรมเพื่อการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการศาลยุติธรรมในหน่วยงานสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค. [ออนไลน์] 2549. แหล่งที่มา: <http://tea.gspa.buu.net/library/searching.php?MAUTHOR> [13 มีนาคม 2551]
- วิมลลักษณ์ ตีระมาศวณิช. ผลของการใช้การสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539.
- วิศนี ศิลตระกุล และชัยศ อิมสุวรรณ. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย, 2547.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. การพัฒนารูปแบบการเสริมอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสติเฟ้นอาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. ผลของการฝึกอาสาสมัครตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเอง ของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- วีไล องค์อนันต์คุณ. การวิเคราะห์แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเพื่อพัฒนามนุษย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

- ศตพร วิไลรัตน์. **การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา, 2546.
- ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์. **รายงานการพัฒนาตัวชี้วัดและดัชนีการพัฒนา โครงการพัฒนาฐานข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551
- สงกรานต์ จิตพิสุทธภากร และนิรันดร์ เกชาคุปต์. **7 อุปนิสัยพัฒนาสู่ผู้มีประสิทธิผลสูง**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2539.
- สมประสงค์ วิทย์เกียรติ. **ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547.
- สมศักดิ์ เจริญศรี. **ผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนแบบทางไกล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สรรเสริญ วงศ์ช่อม . **การพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546
- สรรรัชต์ ห่อไพศาล. **นวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสหัสวรรษใหม่ : กรณีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ**. **ศรีปทุมปริทัศน์ 1** (กรกฎาคม-ธันวาคม 2544): 93-104.
- สุนทร สุนันท์ชัย. **การศึกษานอกระบบโรงเรียน**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2521.
- สุมาลี สังข์ศรี. **รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์, 2545.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. **จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2538.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **ภาวะผู้นำและการขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- อาชัญญา รัตน์อุบล. **การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- อาชัญญา รัตน์อุบล. **การใช้สัญญาแห่งการเรียนรู้ของมัลติมีเดีย กับนิสิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- อุดม เขยกีวงศ์. **ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2541.

อุไรวรรณ ขมวัฒนา. **ผลของการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการพัฒนาทักษะยิมนาสติก
ลีลาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา
ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

อุ้นตา นพคุณ. **กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์, 2546.

อรุณี อ่อนสวัสดิ์. **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. พิษณุโลก: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.

อัจฉรา ศิริลักษณ์, พิริยะ จันทรมณี, และวิชฌู จีวังาม. **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากร
บุคคลของศูนย์อนามัยที่ 9 พิษณุโลก**. [ออนไลน์]. 2547. แหล่งที่มา:
http://hpc9.anamai.moph.go.th/html/research/48_2.htm [13 มีนาคม 2551]

อัปษรศรี ม่วงคง. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการ และความพึงพอใจโดยรวมของลูกค้า
ที่มาใช้บริการรถแท็กซี่ลอน้ำเรื่อริเวอร์ไซด์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
การตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552.

ภาษาอังกฤษ

Avadhutika, Anandamitra Acarya. **Beyond the superconscious mind**. Malaysia :
Ananda
Marga, 2005.

Bone, W.R. **Contract learning: a technique foe motivating dairy science students**.
Clemson : Clemson university, 1979.

Brembeck, C. **The strategic uses of formal and nonformal education**. Lexington :
The cross cultural search for nonformal alternatives, 1973.

Brockett, R.G. and Hiemstra, R. **Self-direction in adult learning: perspectives on
theory**. New York : Routledge, 1991.

Caffarella, R.S. **Planning programs for adult learners**. San Francisco : Jossey-Bass,
1994.

Chiang , Linda H. **Enhancing metacognitive skills through learning contracts**.
[online]. 1998. Available from :
http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal?_nfpb=true&eric_viewStyle=ist&ERI [2008, February 15]

Covey, S. R. **The 7 habits of highly effective people**. New York : Fireside,1990.

Covey, S. **The 7 habits of highly effective teen**. New York : Fireside,1990.

Dumitrescu, C. **What is non-formal education?** [online]. 1999. Available from :
http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc_99/Edoc8595.htm
[2008, April 26]

- Gross, R. **The lifelong learner**. New York : Simon and Schuster, 1977.
- Harris, J. C. **The effectiveness of student learning contracts in a public community college history course**. [online]. 1994. Available from :http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb= [2008, February 15].
- Hiemstra, R.; and Sisco, B. **Individualizing instruction for adult learners: Making learning personal, powerful, and successful**. San Francisco : Jossey-Bass, 1990.
- Knowles, M. S. **Self – directed learning : a guide for learners and teachers**. Chicago : Association Press, 1975.
- Koontz, H.; and Cyril O. Donnel. **Management : A system and contingency analysis of managerial functions**. Tokyo: McGraw–Hill Kogakuha. 1976.
- Kuhn, Jackie. **Yoga for exceptional parents** [online]. 2008. Available from: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal?_nfpb=true&ERICExtSearch_Se... [2008, April 27].
- Nadler, L. **Cooperate human resource development: Management tool**. New York: McGraw-Hill, 1980.
- Nolte, Chester M. **An introduction of school administration : Selected readings**. New York: McMillan, 1996.
- Pace, N. R. Concept Time for a change. **Nature** 441, 289 (18 May 2006)
- Oman, D.; Shapiro, S. L.; Thoresen, C. E., Plante, T.G.; and Flinderders, T. **Meditation lowers stress and supports forgiveness among college students: a randomized control trail**. [online]. 2006. Journal of American College: Education Resources Information Center, Available from : http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal?_nfpb=true&ericexSearch SE [2008, April 27].
- Rayner, S.; Riding, R. Towards a categorisation of cognitive styles and learning styles. **Educational Psychology** 17 (1997): 5-27.
- Sarkar, Prabhat Ranjan. **Discourses on neohumanist education**. Bangkok : Fah Pai, 1998.
- Sarkar, Prabhat Ranjan. **Liberation of intellect : neo-humanism**. 5th ed. Patna India : Ananda Nagar, 2004.

- Schure, M.B.; Christopher, J.; and Christopher, S. **Mind-body medicine and the art self-care: teaching mindfulness to counseling students through yoga, meditation, and qigong** Journal of Counseling : Education Resources Information Center, [online]. 2008. Available from: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal_nfbp=true&ERICExtSearch_S e... [2008, April 27]
- Tough, A. **The adult's learning projects**. Toronto : Originally, 1971.
- Tyler, R.W. **Basic principles of curriculum and instruction**. Chicago : The University of Chicago Press, 1986.

ไม่มีเนื้อหาจากต้นฉบับ

ประวัตินักวิจัย

1. หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ (ภาษาไทย, ภาษาอังกฤษ) ผศ.ดร.พงศรัชต์ธวัช วิวังสุ
Pongratchadhawat Wiwangsue, Ph.D

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 8099 0019●●●●●

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

4. สังกัด

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

86 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์ 02-2829102 โทรสาร 02-2810093

โทรศัพท์มือถือ 091-179-7957 E-mail: pongratchadhawat.w@rmutp.ac.th

5. ประวัติการศึกษา

- ศบ. (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

- วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546

- Research Scholar (Emphasis in Environmental Education and Learning Theory, and Qualitative Inquiry and Research Design), Indiana University-Purdue University Indianapolis (IUPUI), Indiana USA, 2012

- ค.ด. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- Adult Education, Continuing Education, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย: ชื่อแผนงานวิจัย -

7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย:

- “โครงการพัฒนาหลักสูตรและคู่มือจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ละครเพื่อพัฒนาพื้นฟูจิตใจและพฤติกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในพระดำริของพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” (ทุนสนับสนุนการวิจัยจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักพัฒนาระบบยุติธรรมเด็กและเยาวชน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555)

- “รายงานการประเมินยุทธศาสตร์ กระบวนการวางแผนปฏิบัติการ 4 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” (ทุนสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556)

- “แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์บ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก” (ทุนสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สรพ.) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557)

- “กลไกการพัฒนาความมั่นคงในชีวิตของแม่บ้านวัยรุ่น กรณีศึกษาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์” (ทุนวิจัยงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558)

7.3 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน

- บทความวิจัย “แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์บ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 7 วันที่ 1-3 กันยายน 2558 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา

- บทความวิจัย “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ 2558 วันที่ 25 มิถุนายน 2558 ณ โรงแรม เอส.ดี.อเวนิว ปิ่นเกล้า กรุงเทพฯ

- “Learning Process for Community Development Using Sufficiency Economy Philosophy in Thailand” International Proceeding in “The 2014 Inaugural Conference on Education for Sustainability” March 2-4, 2014 Hiroshima, Japan

- บทความแนะนำหนังสือ “Frameworks for Thinking: A Handbook for Teaching and Learning, David Moseley และคณะ (2005) วารสารวิจัย มสท. สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2555”

- บทความวิชาการ “การวิจัยในมิติชุมชนเป็นศูนย์กลาง” วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มิถุนายน 2552”

2. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

1. ชื่อ (ภาษาไทย, ภาษาอังกฤษ) ผศ.ดร.อรจิรา ธรรมไชยวงกูร

Onjira Tumchaiyangkul, Ph.D

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 1 1020 0025●●●●●

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

4. สังกัด

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ที่อยู่ 86 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์ 02-2829102 ต่อ1208 โทรสาร 02-2810093

โทรศัพท์มือถือ 09-9229-1595 E-mail: onjira.t@rmutp.ac.th

5. ประวัติการศึกษา

- ค.บ. (วิทยาศาสตร์ทั่วไปและจิตวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550

- ค.ม. (วิจัยการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- จิตวิทยา, พฤติกรรมศาสตร์, การวิจัยทางสังคมศาสตร์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย: ชื่อแผนงานวิจัย -

7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย:

- “รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผลผลิตวิจัยเพื่อการเผยแพร่สำหรับคณาจารย์ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์” (ทุนงบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558)

7.3 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน

- บทความวิจัย “ผลของโปรแกรมเตรียมตัวสู่โลกแห่งอาชีพเพื่อเพิ่มความพร้อมในการสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 7 วันที่ 1-3 กันยายน 2558 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา

- บทความวิจัย “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ 2558 วันที่ 25 มิถุนายน 2558 ณ โรงแรม เอส.ดี.อเวนิว ปิ่นเกล้า กรุงเทพฯ